

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра фінансів та обліку

**АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА МЕТОДИК ПРОВЕДЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ОЦІНКИ РИЗИКІВ**

кваліфікаційна робота

здобувача вищої освіти

2 курсу денної форми навчання

ЧОРНОБАЯ Максима Віталійовича

Науковий керівник

доктор економічних наук, професор

МЕЛЬНИК Степан Іванович

Рецензент

доктор економічних наук, професор

ПІДХОМНИЙ Олег Михайлович

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

„07” грудня 2023 р., протокол № 5

завідувач кафедри фінансів та обліку,

МЕЛЬНИК С. І.

(підпис)

(ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

Львів

2023

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Інститут управління, психології та безпеки

Кафедра фінансів та обліку

Освітній ступінь «магістр»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Назва освітньої програми «Фінансова розвідка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

фінансів та обліку

Степан МЕЛЬНИК

«13» квітня 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ЧОРНОБАЯ Максима Віталійовича (ПРІЗВИЩЕ, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи «Аналіз та оцінка методик проведення національної оцінки ризиків»

керівник роботи МЕЛЬНИК Степан Іванович, доктор економічних наук, професор

(ПРІЗВИЩЕ, ім'я по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені розпорядженням директора Інституту від «07» квітня 2023 р. № 4

2. Термін подання здобувачем вищої освіти роботи «05» грудня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи Законодавчі та нормативно-правові документи з питань методики проведення національної оцінки ризиків, бібліографічні джерела із зазначеної тематики, статистичні та аналітичні дані.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) розкрити сутність та передумови впровадження національної оцінки ризиків у вітчизняну практику фінансового моніторингу; вивчити міжнародні рекомендації щодо проведення національної оцінки ризиків; з'ясувати методологічні особливості національної оцінки ризиків, запропоновані МВФ та Світовим банком; охарактеризувати особливості розробки методики проведення національної оцінки ризиків в Україні; визначити значення та основні результати оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму на національному рівні; проаналізувати результати секторальної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму; розглянути механізми проведення національної оцінки ризиків та напрями його удосконалення.

5. Перелік графічного матеріалу (додатків) Оцінки рівня ризику; матриця рівня ризику ВК чи ФТ; основні частини Інструменту Національної оцінки ризиків; загальний ризик відмивання коштів у юрисдикції; структура модуля оцінки ризику ФТ; структура оцінки ризику продукту фінансової установи; ключові типи завдань при проведенні НОР; зовнішні загрози національної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму; внутрішні загрози національної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму; розподіл банків України за рівнем ризику; розподіл небанківських фінансових установ за рівнем ризику.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	ПРІЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	МЕЛЬНИК С. І.		
2	МЕЛЬНИК С. І.		
3	МЕЛЬНИК С. І.		

7. Дата видачі завдання «13» квітня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Опрацювання літератури за темою роботи та складання плану	01.07.2023	виконано
2	Написання першого розділу	01.09.2023	виконано
3	Написання другого розділу	01.10.2023	виконано
4	Написання третього розділу	01.11.2023	виконано
5	Підведення підсумків та формулювання висновків	15.11.2023	виконано
6	Оформлення роботи	01.12.2023	виконано

Здобувач вищої освіти

ініціали)

(підпис)

ЧОРНОБАЙ М. В.

(ПРІЗВИЩЕ

та

Науковий керівник

(підпис)

МЕЛЬНИК С. І.

(ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

АНОТАЦІЯ

ЧОРНОБАЙ М.В. Аналіз та оцінка методик проведення національної оцінки ризиків. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2023.

Кваліфікаційна робота присвячена вивченню міжнародних рекомендацій щодо проведення національної оцінки ризиків. Розглянуто методологічні особливості національної оцінки ризиків, запропоновані МВФ та Світовим банком. Проаналізовано національні ризики у системі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в Україні, представлено результати секторальної оцінки ризиків. Окреслено організаційні питання протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в Польщі та Великобританії.

Ключові слова: ризики, національна оцінка ризиків, відмивання коштів, фінансування тероризму, методологія.

ANNOTATION

CHORNOBAI M.V. Analysis and assessment of national risk assessment methods. – Manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2023.

The qualification work is devoted to the study of international recommendations for conducting a national risk assessment. The methodological features of the national risk assessment proposed by the IMF and the World Bank are considered. The national risks in the anti-money laundering and terrorist financing system in Ukraine are analyzed, the results of the sectoral risk assessment are presented. Organizational issues of combating money laundering and terrorist financing in Poland and Great Britain are outlined.

Key words: risks, national risk assessment, money laundering, terrorist financing, methodology.

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА МЕТОДИК ПРОВЕДЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ.....	9
1.1. Передумови впровадження національної оцінки ризиків у вітчизняну практику фінансового моніторингу.....	9
1.2. Міжнародні рекомендації щодо проведення національної оцінки ризиків.....	16
1.3. Методологічні особливості національної оцінки ризиків, запропоновані МВФ та Світовим банком.....	21
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ.....	31
2.1. Особливості розробки методики проведення національної оцінки ризиків в Україні.....	31
2.2. Актуалізація національних ризиків у системі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.....	36
2.3. Аналіз результатів секторальної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму.....	46
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВРАХУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У ПРОВЕДЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ.....	53
3.1. Організація протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в Польщі.....	53
3.2. Досвід Великобританії у проведенні національної оцінки ризиків.....	58
Висновки до розділу 3.....	62
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Враховуючи специфіку фінансового моніторингу, на національному рівні актуалізується питання проведення Національної оцінки ризиків. Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [18] Національна оцінка ризиків повинна проводитись кожних три роки. З огляду на воєнний стан, який введений в Україні з 24 лютого 2022 року, результати проведеної в кінці цього ж року Національної оцінки ризиків офіційно не оприлюднені. Відтак у роботі будемо опиратися на опубліковані методики та звіти про проведення Національної оцінки ризиків в Україні у 2016 та 2019 роках.

У сучасних умовах все гостріше постають питання наукового, інформаційно-аналітичного, інноваційного, стратегічного та прикладного забезпечення державної політики щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних шляхом. Фінансовий моніторинг став частиною практики багатьох країн у зв'язку зі створенням системи боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Основною методологічною основою їх організації є ризик-орієнтований підхід, основним елементом якого є оцінка ризику.

Питання аналізу та оцінки методик проведення національної оцінки ризиків є предметом наукових досліджень багатьох іноземних та вітчизняних дослідників, зокрема І. Гаєвського, О. Глуценка, О. Новака, С. Дмитрова, О. Кузьменка, О. Петрука, О. Підхомного, І. Черкаського, Т. Яворської, та ін. Проте актуальними залишаються питання вдосконалення методик проведення Національної оцінки ризиків з урахуванням національних особливостей.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних аспектів аналізу та оцінки методик проведення Національної оцінки ризиків.

Досягнення обраної мети обумовило необхідність вирішення таких **завдань:**

- розкрити сутність та передумови впровадження національної оцінки ризиків у вітчизняну практику фінансового моніторингу;
- вивчити міжнародні рекомендації щодо проведення національної оцінки ризиків;
- з'ясувати методологічні особливості національної оцінки ризиків, запропоновані МВФ та Світовим банком;
- охарактеризувати особливості розробки методики проведення національної оцінки ризиків в Україні;
- визначити значення та основні результати оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму на національному рівні;
- проаналізувати результати секторальної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму;
- розглянути механізми проведення національної оцінки ризиків та напрями його удосконалення.

Об'єктом дослідження є сукупність ризиків у системі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні аспекти аналізу та оцінки методики проведення Національної оцінки ризиків.

Методи дослідження. Для досягнення мети та поставлених завдань у роботі використовувались загальноприйняті та спеціальні методи дослідження: аналізу і синтезу, індукції та дедукції, історичного та логічного аналізу – при дослідженні теоретичних основ національної оцінки ризиків; методи порівняння та систематизації – для виявлення причинно-наслідкових зв'язків оцінки ризиків; методи аналогій та компаративного аналізу – при дослідженні вітчизняного досвіду впровадження ризик-орієнтованого підходу у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом; наукового абстрагування – при формулюванні висновків.

Наукова новизна одержаних результатів:

– упорядковано методологічні особливості національної оцінки ризиків з урахуванням міжнародних рекомендацій та зарубіжного досвіду ідентифікації ризиків у системі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Основний зміст роботи. У першому розділі досліджено передумови впровадження національної оцінки ризиків у вітчизняну практику фінансового моніторингу, проаналізовано міжнародні рекомендації щодо проведення національної оцінки ризиків.

Другий розділ розкриває особливості розробки методики проведення національної оцінки ризиків в Україні. Систематизовано основні результати національної та секторальної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму.

У третьому розділі окреслено перспективи врахування зарубіжного досвіду у проведенні національної оцінки ризиків.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (41 найменування на 6 сторінках), 1 додаток, розміщених на 2 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 75 сторінок, із них основний текст – 60 сторінок, які містять 6 рисунків, 5 таблиць.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННИЙ ФІНАНСОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Передумови впровадження національної оцінки ризиків у вітчизняну практику фінансового моніторингу

В умовах ринкової економіки національну економіку можна розглядати як цілісну відкриту систему, що функціонує в досить складному зовнішньому та внутрішньому середовищі, що характеризується постійною динамічністю, нестабільністю та ризиком. Ці чинники потребують переходу економіки України до нових умов з огляду на повномасштабну війну та низку системних загроз у фінансовій сфері. У таких обставинах необхідний пошук стратегічних орієнтирів і шляхів ведення ефективної господарської діяльності, а також своєчасного забезпечення необхідного рівня економічної безпеки. І одним із основних елементів сучасної системи забезпечення економічної безпеки національної економіки є фінансовий моніторинг.

Фінансовий моніторинг – це комплекс заходів, що здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Предметом фінансового моніторингу є дії з активами, пов'язаними з відповідними учасниками фінансових операцій, які вони здійснюють, за умови наявності ризику використання цих активів з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або для фінансування тероризму, або для фінансування злочинів розповсюдження зброї масового знищення, а також будь-яку інформацію про такі дії чи події, активи та їх учасників.

Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, включає в себе всі дії, пов'язані зі здійсненням фінансової операції або операції

з активами, одержаними злочинним шляхом, а також здійснення дій, спрямованих на приховання протиправного або на приховування походження таких активів або право власності на них, права на такі активи, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміни форми (перетворення), а також придбання, володіння чи користування активами, одержаними внаслідок вчинення злочин.

Фінансовий моніторинг, з одного боку, допомагає державним органам отримати чітке уявлення про економічну діяльність в країні, а з іншого – служить засобом фінансового контролю за економічними процесами. Фінансовий моніторинг дозволяє не тільки фіксувати наявну небезпеку, а й прогнозувати та виявляти майбутні загрози. Пропонується розглядати фінансовий моніторинг як систему заходів, яка шляхом здійснення контролю за фінансовими операціями забезпечує підвищення рівня фінансової та, відповідно, економічної безпеки держави та знижує рівень фінансової злочинності, а саме: підвищення рівня конкурентоспроможності держави, зменшення розмірів тіньової економіки, підвищення надійності банків, збільшення надходжень до державного бюджету від конфіскованого незаконного майна, сплата податків від виявлених незаконних доходів, зменшення корупції, підвищення ефективності використання бюджетних коштів [10; 14; 9].

Розглядаючи специфіку практичного застосування фінансового моніторингу, варто зазначити, що на сьогоднішній день у світовій економіці створені досить великі, складні підпільні банківські системи, які здійснюють перекази значних коштів, мінаючи систему фінансового моніторингу, без використання необхідних затверджених банківських процесів [16]. Цілями незаконних грошових операцій є, наприклад, ухилення підприємців від сплати податків, приховування коштів від приватних осіб, фінансування злочинної діяльності, фінансування терористичної діяльності та багато інших.

На зламі 20-21 ст. відмивання «брудних» грошей стало невід'ємною частиною протиправної діяльності суб'єктів господарювання, основною

метою діяльності злочинних організацій. Водночас у розвинутих країнах боротьба з відмиванням грошей виділяється як самостійний напрямок діяльності в загальній концепції заходів боротьби з міжнародною організованою злочинністю. Першим кроком проти цього явища стало визнання Конгресом США наприкінці 1960-х років того факту, що готівка є важливим джерелом фінансування організованої злочинності. У 1970 р. в США розглядався закон «Про звітність з готівкових та валютних операцій», який став важливим чинником зміцнення державної системи боротьби з відмиванням «брудних» грошей [4].

Глобалізація світової економіки, впровадження сучасних фінансових та інформаційних технологій, відкриття кордонів сприяють активізації представників кримінального світу, створюють підґрунтя для виникнення транскордонної злочинності та дають можливість користуватися послугами різних фінансових установ у незаконних цілях. Запровадження заходів щодо створення умов для виникнення певних механізмів чи перешкод слід вважати невід'ємною частиною глобальної політики боротьби зі злочинністю, яка руйнує економіку та суспільство в цілому [5].

Слід підкреслити, що негативні та небезпечні наслідки таких заходів впливають не лише на економічну безпеку окремої держави, а й на безпеку інших країн та світової економіки загалом. Небезпеку таких злочинів також підвищує їх міжнародний характер, оскільки кошти переказуються з країни в країну, що негативно впливає на національну безпеку принаймні двох країн. У майбутньому легалізовані незаконні кошти використовуватимуться для вчинення злочинів. Країни, які не беруть участь у міжнародному співробітництві з питань фінансового моніторингу, підпадають під жорсткі заходи впливу та санкції, що призводить до заподіяння цим країнам значних збитків, ускладнює зовнішню діяльність та негативно впливає на рейтинги та їх авторитет у світовому співтоваристві. Тому можна боротися з незаконними діями, незаконними коштами та небезпечною діяльністю, яка підриває фінансово-економічну систему [9].

Важливим кроком у системі створення ефективного запобігання відмиванню коштів є залучення всіх учасників фінансової системи до відповідної діяльності на всіх її етапах із збереженням умов, необхідних для збереження довіри клієнтів до фінансових установ та продовження ефективного функціонування цих установ [30].

Створення та розвиток національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму суттєво вплинули на професійну культуру вітчизняних фінансових установ. Реалізація заходів, заснованих на принципі «Знай свого клієнта» та виваженість під час відбору ділових партнерів стали частиною професійної культури сучасних представників бізнесу, насамперед завдяки впровадженню антилегалізаційних норм міжнародного права та міжнародних стандартів FATF проти легалізації в національному законодавстві України [2].

Переважає більшість сучасних вітчизняних фінансових установ визнають роботу над досліджуваними питаннями одним із найважливіших факторів, що впливають на зниження вразливості фінансової установи до правових ризиків та ризику втрати репутації компанії. Таким чином, цей вид діяльності є невід'ємною частиною системи управління ризиками всіх фінансових установ, особливо банківських установ, оскільки через них здійснюється понад 90% усіх фінансових операцій [1].

Ще у 90-х роках Україна приєдналася до Конвенції від 8 листопада 1990 року ETS № 141 «Про відмивання грошей, розслідування, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом». У зв'язку з цим Кабінет Міністрів і Національний банк України видали спільну постанову від 28 серпня 2001 р. № 1124, якою підтвердили рекомендації FATF і зобов'язали органи виконавчої влади та банківсько-фінансові установи ними керуватися. Рекомендації розроблені Міжнародною комісією з боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом (*Financial Action Task Force on Money*

Laundering – FATF) і являють собою єдину стратегію (методи) боротьби з легалізацією злочинних коштів і фінансуванням тероризму [3].

Відповідно до Рекомендації 1 FATF, країни повинні ідентифікувати та аналізувати внутрішні ризики протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму та оцінювати їх шляхом застосування ризик-орієнтованого підходу, щоб співвіднести виявлені ризики із заходами щодо запобігання та пом'якшення протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. При цьому FATF надає державам можливість самостійно обирати методологію проведення Національної оцінки ризиків з урахуванням специфіки конкретної країни, не прописуючи загальних регламентів.

Перші кроки щодо протидії відмиванню коштів/фінансуванню тероризму (ПВК/ФТ), що ґрунтується на оцінці ризиків, почалася під егідою FATF ще в 2005 році. Відповідно до цього підходу країни повинні визначити, оцінити та зрозуміти ризики відмивання грошей і фінансування тероризму, з якими вони стикаються, а потім вжити відповідних заходів для зменшення цих ризиків. Основна цінність цього підходу полягає в тому, що він базується на оцінці ризиків і дозволяє країнам, у рамках вимог FATF, розробити систему заходів для ефективного використання наявних ресурсів і згодом забезпечити превентивні заходи, що відповідають визначеному типу ризиків. Важливим моментом є те, що визначені ресурси мають бути спрямовані за пріоритетами, щоб найвищим ризикам приділялась найбільша увага [5].

З метою нормативного обґрунтування необхідності запровадження в діяльність банківських установ поняття «ризик легалізації» у червні 2007 року на пленарному засіданні FATF було прийнято «Керівництво щодо ризик-орієнтованого підходу до боротьби з відмиванням коштів та тероризмом». фінансування» затверджено. Про важливість цього документа свідчить той факт, що вперше в історії FATF Посібник був розроблений за участю як державного, так і приватного секторів [31].

Цільова група з боротьби з відмиванням грошей (FATF) розробила «Стратегії оцінки ризиків відмивання грошей і фінансування тероризму», які

були опубліковані в липні 2008 року [4]. Загалом, розглядаючи наявні на сьогодні методи оцінки ризику відмивання коштів або фінансування тероризму, можна зробити висновок, що, як правило, виділяють три його складові [8]:

- 1) ризик країни;
- 2) ризик клієнта;
- 3) ризик послуги.

Зазначені вище види ризиків у сукупності становлять ризик використання послуг банків для легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, або для фінансування тероризму. При цьому найбільш поширеною є оцінка ризику країни та ризику, який представляє конкретний клієнт для фінансової установи. Оцінка ризику країни має ґрунтуватися на обізнаності банківських працівників, відповідальних за фінансовий моніторинг за всіма країнами та територіями ризику, а також на існуючих системах боротьби з відмиванням грошей, наглядових структурах та наявності системи оцінки ризиків у конкретній країні [1].

Для забезпечення сталої та прогресивної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму Україна зробила важливі кроки для запровадження та дотримання міжнародних стандартів боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, включаючи ідентифікацію, аналіз та оцінку національних ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму. Національна оцінка ризиків вперше згадується у національному законодавстві у 2011 році. Так, пункт 4 Плану заходів [19] передбачав розробку методики проведення національної оцінки ризиків легалізації (відмивання) злочинів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму.

1 Рекомендація FATF зазначає, що країни повинні визначити, оцінити та зрозуміти ризики, пов'язані з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму для цієї країни, і вжити заходів, включаючи призначення органу або механізму для координації діяльності з оцінки ризиків і залучення ресурсів для цього. На основі такої оцінки країни повинні застосовувати підхід, що ґрунтується на

оцінці ризику, щоб забезпечити відповідність заходів із запобігання або боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму рівню виявлених ризиків. Такий підхід має стати основною основою для ефективного спрямування ресурсів у систему протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму та реалізації заходів, що базуються на оцінці ризиків при застосуванні рекомендацій. Якщо країни вважають ризик високим, вони повинні переконатися, що їхній режим протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму адекватно враховує ці ризики. Якщо країни вважають рівень ризику низьким, вони можуть за певних умов вирішити застосувати спрощені заходи згідно з деякими рекомендаціями FATF.

Підхід, що ґрунтується на оцінці ризику (ризик-орієнтований підхід), на національному рівні означає виділення достатніх ресурсів для забезпечення певних частин системи боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Тому, якщо за результатами національної оцінки ризиків виявиться, що відмивання грошей найімовірніше відбувається в банківському секторі, необхідно зосередити більше ресурсів, таких як гроші, персонал, спеціальні комп'ютерні програми для зменшення рівня ризику. І навпаки, якщо рівень ризику в секторі нерухомості низький, країна іноді може вдатися до спрощених заходів.

Визначення терміну «національна оцінка ризиків» міститься у п. 36 частини першої статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та означає систему заходів, що вживаються суб'єктами державного фінансового моніторингу, уповноваженими органами державної влади із залученням інших суб'єктів (за потреби) з метою визначення (виявлення) ризиків (загроз) легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму, їх аналіз, оцінка та розроблення заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків [18].

З метою перевірки належного виконання країнами Рекомендацій FATF у лютому 2013 року було розроблено та прийнято Методологію оцінки технічної відповідності Рекомендаціям FATF та оцінки ефективності функціонування національних систем ПВК/ФТ [33].

1.2. Міжнародні рекомендації щодо проведення національної оцінки ризиків

Національна оцінка ризиків (НОР) висвітлює рівень і характер ризиків відмивання грошей і фінансування тероризму (ВК/ФТ), з якими зіштовхується країна. Це самостійне навчання за участю багатьох державних і приватних установ країни. Національна оцінка ризиків:

- забезпечує спільне розуміння ризиків ВК/ФТ між відповідними органами влади, приватним сектором та іншими зацікавленими сторонами;
- допомагає розробникам політики антилегалізаційного стримування співвідносити поточні ризики з заходами та ресурсами, необхідними для їх пом'якшення;
- часто використовується як основа для розробки планів дій і політики щодо боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму (ПВК/ФТ) для усунення критичних загроз і вразливостей;
- є важливим інструментом підзвітності та об'єднаних зусиль для запобігання та боротьби з ВК/ФТ [35].

Вирішальне значення для підходу ПВК/ФТ, що ґрунтується на оцінці ризику

Національна оцінка ризиків є частиною підходу, що ґрунтується на оцінці ризику, який спрямований на виявлення та пом'якшення ризиків, а також на ефективний розподіл ресурсів відповідно до визначених рівнів ризику. Якщо оцінка неправильна, неповна або зовсім відсутня, країни можуть

не впоратися з пом'якшенням ризиків протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму та неефективно використовувати ресурси.

Національна оцінка ризиків є важливою вимогою Групи з розробки фінансових заходів (FATF або GAFI), організації, що встановлює міжнародні стандарти ПВК/ФТ. Це «домашнє завдання», яке країна має виконати перед тим, як FATF проведе взаємну оцінку. Процес взаємної оцінки оцінює технічну відповідність країн 40 Рекомендаціям FATF – міжнародним стандартам протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму – та ефективного впровадження ними заходів з протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму відповідно до 11 найближчих результатів.

Вимога Національна оцінка ризиків міститься в 1 Рекомендації FATF, яка вимагає від усіх країн «визначати, оцінювати та розуміти» ризики ВК/ФТ, з якими вони стикаються. Логіка проста: уряд має забезпечити, щоб його режим протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму враховував виявлені високі ризики. Спрощені заходи з протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму прийнятні, якщо ризики країни визначені як низькі. Національна оцінка ризиків також є першою вимогою серед критеріїв ефективності.

Для держав-членів ЄС 4-та Директива ЄС щодо боротьби з відмиванням коштів встановлює зобов'язання щодо національної оцінки ризиків. За межами національних кордонів Європейська Комісія несе відповідальність за оцінку ризиків ВК/ФТ на наднаціональному рівні, тих, що впливають на внутрішній ринок, і тих, що стосуються транскордонної діяльності.

Варто зазначити, що проведення національної оцінки ризиків не є виключною відповідальністю державних органів. Зазвичай у НОР беруть участь посадові особи, органи прокуратури та правоохоронні органи, підрозділи фінансової розвідки, розвідувальні агентства, регуляторні та наглядові органи, фінансові установи та спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу (ВНУП), такі як юристи та бухгалтери.

Це досить складний процес, тому FATF рекомендує, щоб країни мали повноваження або механізм для координації діяльності з оцінки ризиків. Особливо важливу роль відіграють наглядові органи. Відповідно до вказівок FATF щодо нагляду: «З одного боку, розуміння наглядовими органами своїх секторів і організацій, що знаходяться в їх компетенції, має сприяти НОР. З іншого боку, розуміння ризиків органами нагляду має бути поінформовано та узгоджено з НОР, що включає внесок низки зацікавлених сторін у сфері ПВК/ФТ» [36].

Результати НОР мають бути надані принаймні всім компетентним органам, фінансовим установам та ВНУП. Уряди багатьох країн публікують результати НОР на офіційних сайтах, таких як веб-сайт уряду. Чіткого графіка оновлень результатів НОР немає. Наприклад, Великобританія публікує НОР кожні 2–3 роки, починаючи з 2015 року. Частота значною мірою залежить від зміни характеру ризиків ВК/ФТ у країні. Корисність та цінність оприлюдненої інформації у НОР залежить від того, наскільки оновленою є використана інформація.

Дані FATF за квітень 2022 року показують, що лише 11 країн, або 8,5 відсотка оцінених, повністю відповідають Рекомендації 1 щодо «виявлення, оцінки та розуміння» ризиків відмивання грошей. Три країни повністю не відповідають вимогам. Це Демократична Республіка Конго, Гаїті та Мадагаскар, а решта потребують суттєвого вдосконалення [29].

На жаль, коли мова заходить про ефективність зусиль країн щодо оцінки ризиків ВК/ФТ, згідно з останніми результатами FATF, то жодна країна не досягла найвищої оцінки. Четвертина країн оцінені як такі, що мають «незначну» ефективність, а решта 75 відсотків все ще потребують серйозних покращень. Серед ключових причин такої ситуації варто назвати:

- Національна оцінка ризиків не проводиться повністю або не затверджена на офіційному рівні. Оцінка обмежується аналізом кількох галузей;

- декілька учасників з приватного чи державного секторів не беруть участі в оцінці (агенти з нерухомості, автодилери, юристи, слідчі тощо);
- ризик-орієнтований підхід не застосовується, що означає відсутність механізму для вирішення ситуацій з високим ризиком або впровадження спрощених процедур для ситуацій низького ризику;
- фінансові установи не зобов'язані проводити свої оцінки ризиків або оновлювати їх, вони можуть не мати відповідних механізмів для обміну цією інформацією з відповідними органами влади;
- результати НОР не розповсюджуються належним чином;
- відсутність даних, або їх недостовірність.

Щоб провести НОР, країнам потрібні дані. Доступність даних та їх якість можуть відрізнятися залежно від країни. У звіті Світового банку за 2022 рік щодо НОР зазначено, що у восьми розвинених країнах інформація, що використовується у національній оцінці ризиків, обмежується лише одним або двома джерела даних, причому якість джерел даних ніколи систематично не оцінювалася [40].

FATF рекомендує не покладатися виключно на кількісну інформацію, але також використовувати якісну інформацію, таку як оцінки експертів, дані приватного сектора, тематичні дослідження, дослідження типології, опитування та індекси сприйняття. Це особливо важливо для «країн з низьким потенціалом і обмеженими даними про кримінальні розслідування або фінансові операції». Можливо, через труднощі з доступом до даних про фінансування тероризму країни схильні недооцінювати свої ризики тероризму.

Першим кроком у проведенні НОР є визначення того, що розуміємо під «ризиком» і які елементи можна вірогідно оцінити. Керівництво FATF розглядає ризик ВК/ФТ як функцію трьох факторів:

- загрози – середовище в країні, рівень злочинності, найпоширеніші види предикатних злочинів, корупція тощо;

- вразливості – слабкі місця в системах ПВК/ФТ або в засобах контролю;
- наслідки – потенційний вплив на фінансову систему, економіку та суспільство [35].

Важко передбачити потенційні наслідки, тому країни зазвичай зосереджуються лише на розумінні загроз і вразливостей. Світовий банк поділяє подібний підхід до розуміння ризику як функції загроз і вразливостей. Оцінка наслідків не розглядається як окремий незалежний фактор.

На відміну від ідентифікації національних небезпек або ризиків стихійних лих, ймовірність/вірогідність «подій» ВК/ФТ не є головним фактором. Це пов'язано зі специфікою фінансових злочинів і неможливістю їх достовірного прогнозування.

У наукових джерелах та практичних рекомендаціях немає єдиної або універсальної методології проведення НОР. Світовий банк, FATF і Міжнародний валютний фонд запропонували кілька різних вказівок, інструментів або принципів для процесу оцінювання. Багато країн використовують методику Світового банку для проведення НОР. Вона складається з восьми модулів, які охоплюють такі теми, як ризики фінансових продуктів і галузеві вразливості. Оновлена методика замінює попередню, яка ґрунтувалася на матричному підході для оцінки загроз і вразливостей у п'яти різних областях. Світовий банк може надати технічну допомогу країнам для розробки НОР.

Загалом FATF наголошує на необхідності застосування ризик-орієнтованого підходу до боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Проте на практиці при чіткому застосуванні концепції ризик-менеджменту у сфері протидії відмиванню доходів виникає багато проблем. Реалізація ризик-орієнтованого підходу ускладнюється тим фактом, що процеси ВК/ФТ дуже багатоваріантні, зазвичай навмисно приховані, і на цьому тлі їх важко документувати та кількісно оцінити.

1.3. Методологічні особливості національної оцінки ризиків, запропоновані МВФ та Світовим банком

Згідно рекомендацій МВФ, застосування традиційної концепції управління ризиками до питань ПВК/ФТ служить одночасно кільком цілям. По-перше, ризик-орієнтований підхід дозволяє персоналу МВФ зосереджувати обмежені ресурси на країнах, які створюють або піддаються значним ризикам ВК/ФТ. По-друге, на основі оцінки конкретної країни ризик-орієнтований підхід дозволяє зосередити увагу на аспектах фінансового сектору, а також на правових та інституційних (організаційних) структурах, які представляють найслабкіші (найуразливіші) ланки ПВК/ ФТ. По-третє, завдяки технічній допомозі МВФ допомагає державам-членам зрозуміти, оцінити та зменшити ризики ВК і ФТ, з якими вони стикаються. По-четверте, діяльність МВФ може допомогти міжнародному співтовариству більш ефективно та чітко сформулювати та зосередити увагу на ключових цілях режимів протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму та підвищити ефективність таких заходів.

Беззаперечною перевагою запровадження національної оцінки ризиків у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму є орієнтація на дисциплінований та чітко регламентований процес збору, обробки та узагальнення необхідних даних для прийняття обґрунтованих суджень та ефективних рішень у систему протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, як на мікро, так і на макрорівні.

Відмивання грошей – це процес перетворення незаконних «входів» у нібито законні «виходи», який передбачає зловживання фінансовими установами як посередниками в цьому процесі [32]. ВК охоплює широкий спектр дій, метою яких є приховування злочинного походження коштів.

Фінансування тероризму включає діяльність, пов'язану зі створенням та переказом фінансових ресурсів для забезпечення терористів з метою

здійснення цілеспрямованих терористичних атак. Ця діяльність охоплює зловживання подібними видами фінансових і нефінансових посередників, як у випадку з відмиванням коштів, але відрізняється від неї одним ключовим аспектом. Ключова відмінність полягає в тому, що під час відмивання грошей «відмиті» кошти завжди мають кримінальне походження (мета відмивання грошей полягає в тому, щоб надати їм вигляду законного походження), тоді як під час фінансування тероризму кошти можуть надходити як з законних, так і з незаконних джерел.

Методологія МВФ описує основні компоненти НОР та описує відповідні процеси та інструменти. З початку 2018 року різні аспекти методології застосовувалися в понад 50 країнах. Методологія передбачає три ключових поняття для оцінки ризику ВК та ФТ: загрози, вразливості та наслідки.

Міжнародні стандарти управління ризиками визначають ризик як функцію ймовірності виникнення негативних подій [27]. Ймовірність виникнення зазначених подій є функцією співіснування загрози та вразливості до цієї загрози. Іншими словами, події ризику виникають, коли загроза використовує вразливість. Формально R – національний рівень ризику відмивання коштів та фінансування тероризму можна виразити як:

$$R = f[(T), (V)] \times C \text{ (1.1.), де}$$

T – загроза; V – Вразливість; C – наслідки прояву ризику ВК і ФТ.

Відповідно, рівень ризику можна зменшити шляхом зменшення загроз, вразливостей (слабких місць) або потенційних наслідків впливу ризику.

До найважливіших складових національної оцінки ризиків відповідно до методології МВФ у сфері ПВК/ФТ належать:

1) підхід до отримання непрямих індикаторів ймовірності успішного відмивання злочинних доходів та фінансування тероризму, що базується на оцінці основних подій (операцій), пов'язаних з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, а також використання аналітичних факторних модулів та показників, пов'язані з цими модулями Передбачає проведення

якісно-скорингового аналізу ймовірності настання найважливіших подій ризику;

2) підхід до отримання непрямих індикаторів відповідних наслідків успішних операцій ПВК/ФТ у значному масштабі;

3) підхід до оцінки загального рівня ризику ВК або ФТ.

В усіх модулях аналізу кожен фактор ризику повинен бути проаналізований з урахуванням відповідних йому показників, і лише після цього цей фактор піддається скорингу (якісній оцінці в балах), що, в свою чергу, дає можливість заздалегідь визначити прийняття відповідного рішення, пов'язаного з оцінкою ймовірності здійснення масштабного ВК. Для кожного показника, що відповідає наведеним у таблиці 1.1 факторам ризику ВК повинні бути визначені окремі критерії прийняття рішення (бали) залежно рівня ризику ВК.

Таблиця 1.1

Оцінки рівня ризику [12, С. 43]

Оцінка рівня ризику	Опис рівня ризику	Пріоритет пом'якшення ризику
≤ 6-7	Дуже високий ризик	Дуже високий пріоритет
≤ 5-6	Значно вищий ризик	Значно вищий пріоритет
≤ 4-5	Вищий ризик	Вищий пріоритет
≤ 3-4	Середній ризик	Середній пріоритет
≤ 2-3	Нижчий ризик	Нижчий пріоритет
≤ 1-2	Значно нижчий ризик	Значно нижчий пріоритет
≤ 0-1	Дуже низький ризик	Дуже низький пріоритет

Загальний рівень національного ризику ВК або ФТ визначається шляхом поєднання оцінок рівня ймовірності ВК/ФТ у юрисдикції та оцінки масштабу відповідних наслідків і того, чи результат знаходиться в прийнятних межах. Поєднання може здійснюватися двома способами:

1) перші два критерії оцінювання можна об'єднати на основі їх геометричних середніх. Зрештою це забезпечить кількісну оцінку, яку можна порівняти із попередньо визначеною шкалою, щоб оцінити, чи загальний

ризик протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму знаходиться в прийнятних межах, чи це означає, що необхідно вжити ефективних заходів щодо зниження його рівня;

2) другий – два критерії оцінювання можуть бути об'єднані та представлені заздалегідь визначеною матрицею (табл. 1.2.). Ця матриця дозволяє оцінити, чи є рівень ризику прийнятним, а також оцінити додатковий компонент: відносний вплив уразливості та наслідків.

Таблиця 1.2

Матриця рівня ризику ВК чи ФТ [12, С. 43]

Дуже високий							Дуже високий
Значно вищий						Значно вищий	
Вищий					Вищий Ризик		
Середній				Середній			
Нижчий			Нижчий				
Значно нижчий		Значно нижчий					
Дуже низький	Дуже низький						
Рівень Вразливості↑	Дуже низький	Значно нижчий	Нижчий	Середній	Високий	Значно вищий	Дуже високий
Рівень Наслідків →							

Повний процес НОР, згідно з методологією МВФ, включає сім етапів і базується на здатності органів влади збирати та подавати статистичні дані та якісні експертні оцінки, а також використовувати інструменти збору даних із відкритих Інтернет-джерел. Загальний процес є циклічним і базується на відгуках учасників робочої групи. Етапи та завдання кожного етапу:

1) Попередній етап і підготовка аналізу загрози. Узгоджено загальні цілі дослідження, створено механізм координації НОР, проведено дослідження середовища та показників загроз протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, а органи влади заповнили чотири анкети (дві щодо наявних даних і дві щодо національних і транснаціональних ПВК/ФТ;

2) Загроза з боку ВК/ФТ. Співробітники МВФ проводять робочі зустрічі з владою для узгодження остаточного аналізу національних і транснаціональних загроз ВК/ФТ, включаючи оцінку масштабів і характеру національних і транснаціональних потоків злочинних доходів;

3) Підготовка до оцінки вразливості. Органи влади готують чотири шаблони для збору статистичних даних (профілі галузей і компаній; міжнародне співробітництво; система кримінального правосуддя; ПФР і звітність) і три анкети (галузі та компанії; ПФР і правоохоронні органи; система кримінального правосуддя). Співробітники МВФ збирають загальнодоступну інформацію про вразливі місця та компілюють всю інформацію про вразливі місця та загрози для підготовки попереднього імовірнісного аналізу, у тому числі на галузевому рівні;

4) Оцінка вразливості та ймовірності ВК/ФТ. Співробітники МВФ проводять робочі зустрічі з владою, щоб узгодити остаточні погляди щодо вразливості до відмивання грошей і фінансування тероризму, включаючи перелік ключових факторів, які збільшують і зменшують таку ймовірність. Результати поєднуються з аналогічними результатами щодо загроз, щоб отримати попередні оцінки загальної ймовірності різних ризикових подій ВК/ФТ, у тому числі галузевих ризиків;

5) Наслідки та загальна підготовка оцінки ризику. Владні структури проводить два дослідження щодо впливу відмивання грошей та фінансування тероризму, персонал МВФ збирає загальнодоступну інформацію про наслідки відмивання грошей і фінансування тероризму та додає всю інформацію про наслідки до попереднього аналізу створених наслідків, а відтак поєднує їх із результатами ймовірності для створення попередніх теплових карт ризикових подій, у тому числі на галузевому рівні;

6) Наслідки відмивання коштів і фінансування тероризму та аналіз ризиків. Співробітники МВФ проводять робочі зустрічі з органами влади для узгодження остаточного висновку щодо впливу на відмивання грошей і фінансування тероризму. Переглянуті теплові карти показують рівень ризику

для кожної спільної події ризику, а для секторів, представлених у кожній робочій групі, обговорюються та узгоджуються загальні рівні ризику та пріоритети пом'якшення;

7) Заключна фаза. Співробітники МВФ готують попередню національну оцінку ризиків, яка надсилається владі для перевірки та затвердження перед публікацією.

Група Світового банку розробила аналітичний інструмент оцінки ризиків для підтримки країн у проведенні оцінки ризиків ВК/ФТ на національному рівні. Розробка Інструменту НОР Групи Світового банку («Інструмент») була ініційована Групою цілісності фінансових ринків у 2007 році та спиралася на інтелектуальний внесок широкого кола експертів, а також досвід підтримки ризикових НОР у багатьох країнах.

Інструмент містить кілька взаємопов'язаних модулів на основі електронних таблиць Excel, які дозволяють країнам оцінювати свої загрози та вразливості від ВК/ФТ. «Загрози» тут стосуються масштабів і характеристик доходів від злочинної діяльності або фінансування тероризму в юрисдикції. «Уразливі місця» стосуються слабких місць або прогалин у захисті юрисдикції від відмивання грошей і фінансування тероризму. Загрози або вразливі місця можуть існувати на національному чи галузевому рівні та, разом узяті, визначати рівень ризику ВК/ФТ у юрисдикції.

Інструмент складається з 9 модулів, які дають змогу оцінити ризики ВК та ФТ, сім з яких зосереджені на оцінці ризику відмивання коштів. Крім того, інструмент містить модуль для оцінки ризику фінансового тероризму та модуль для оцінки ризиків продуктів фінансової установи (табл. 1.3).

Модуль оцінки загрози допомагає визначити національний «рівень загрози» відмивання коштів за п'ятибальною шкалою від «низького» до «високого». У модулі оцінки загрози рівень загрози визначає ключові предикатні злочини, походження та потоки злочинних доходів, а також методи та тенденції відмивання грошей у юрисдикції. Модуль також дозволяє

систематично збирати дані про кіберзагрози та аналізувати транскордонні кіберзагрози. Чим вище загроза ВК, тим вищий національний ризик ВК.

Таблиця 1.3

Основні частини Інструменту НОР [12, С. 54]

ВК Оцінка Ризику	ФТ Оцінка ризику	Оцінка ризику фінансових продуктів
•Модуль 1 - Оцінка загрози •Модуль 2 - Національна вразливість •Модуль 3 - Вразливість банківського сектору •Модуль 4 - Вразливість сектору цінних паперів •Модуль 5 - Вразливість сектору страхування •Модуль 6 - Вразливість інших фінансових установ •Модуль 7 - Вразливість секторів ВНУП	•Модуль 8 - Національна загроза та вразливість ФТ	• Модуль 9 - Оцінка ризику фінансових продуктів

Загальний рівень ризику ВК визначається на рівні, на якому результати оцінки загрози та вразливості збігаються. Наприклад, якщо загрозу було класифіковано як «середню», а вразливість як «вище середнього», ризик відмивання грошей буде «вищим за середній». Це означає, що хоча рівень загрози в оцінюваній юрисдикції знаходиться на середньому рівні, загальний ризик відмивання коштів вище середнього через більш високу вразливість (слабкі місця в захисних механізмах країни). У таблиці 1.4. загальні рівні ризику позначені кольорами: найнижчі рівні показані зеленим, середні рівні показані жовтим, а високі рівні показані червоним.

Таблиця 1.4

Загальний ризик відмивання коштів у юрисдикції [12, С. 56]

ЗАГАЛЬНА ЗАГРОЗА	H	M	M	MH	H	H
	MH	M	M	MH	MH	H
	M	ML	M	M	MH	MH
	ML	ML	ML	M	M	M
	L	L	ML	ML	M	M
		L	ML	M	MH	H
		ЗАГАЛЬНА ВРАЗЛИВІСТЬ				

Модуль оцінки ризиків ФТ використовує майже ту саму логіку, що й модулі оцінки ризиків ВК, щодо виконання інтуїтивно зрозумілого та методичного аналізу. Структура модуля наведена на рис. 1.1.

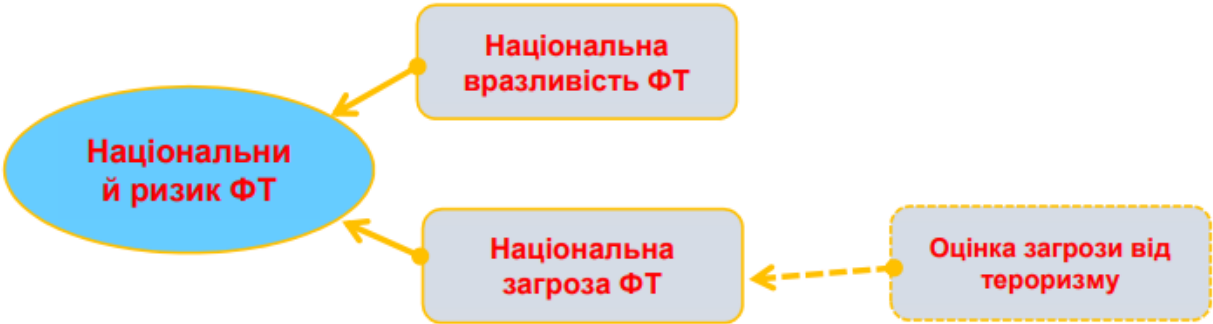

Рис. 1.1. Структура модуля оцінки ризику ФТ [12, С. 67]

Модуль оцінки ризиків продукту фінансових установ спрямований на підтримку національних органів влади, надаючи логічну та зручну структуру для оцінки ризику протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в межах їхньої юрисдикції, пов’язаного з продуктами фінансових установ (поточними, новими або такими, що розвиваються). виникає. Модуль також може бути використаний регуляторами для розробки фінансових продуктів або послуг з низьким ризиком ПВК/ФТ або для оцінки того, чи можна

класифікувати існуючі фінансові продукти як низько ризикові. Загальна структура модуля наведена на рис. 1.2.

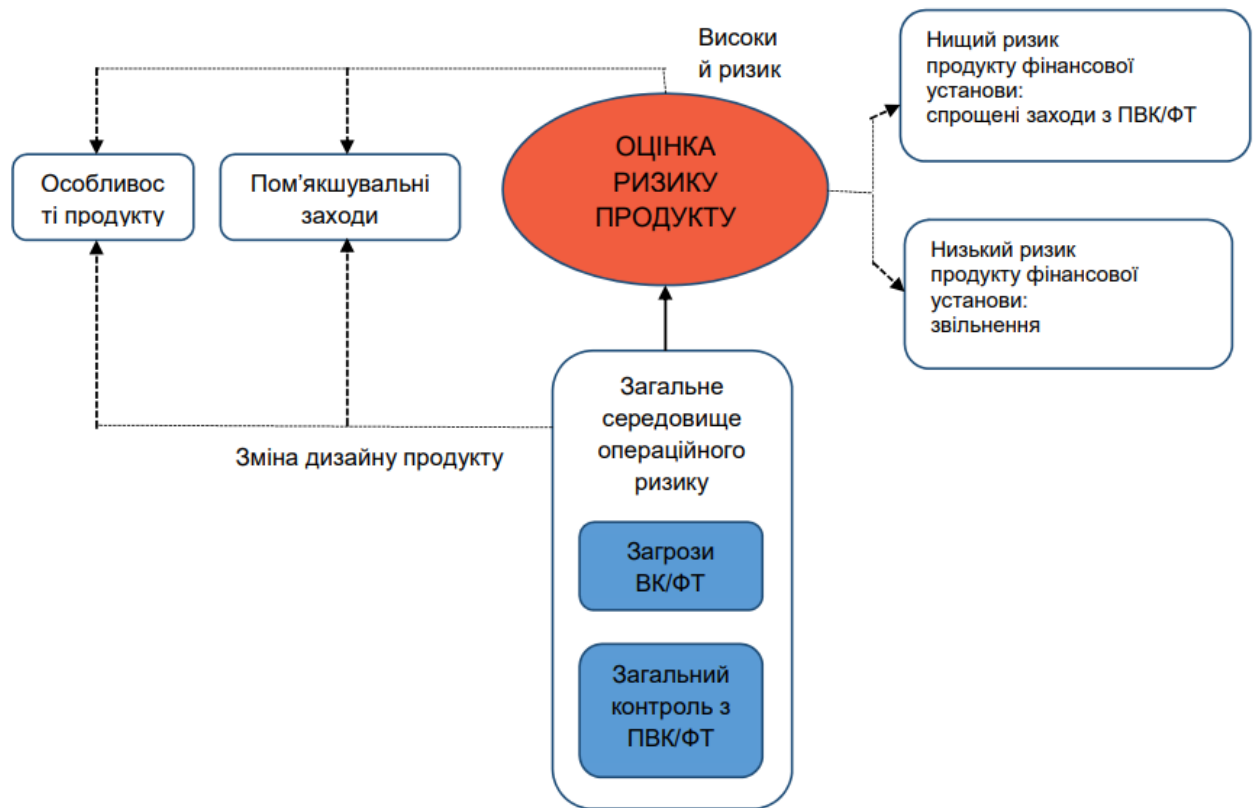

Рис. 1.2. Структура оцінки ризику продукту фінансової установи [12, С. 69]

Структура модуля оцінки ризику продукту фінансової установи відрізняється від інших модулів інструменту НОР. Оцінювання в цьому модулі використовує ідеї та оцінки з інших модулів і не надає даних для досліджень і розробок. Продукти фінансових установ також слід оцінювати окремо у відповідних галузевих модулях, щоб відобразити їхній вплив на національну вразливість.

Висновки до розділу 1

Ризики легалізації (відмивання) злочинних доходів належать до видів загроз, пов'язаних із політичною, соціальною та економічною діяльністю, які можна реально сприйняти, ймовірність їх виникнення оцінити та мінімізувати їх негативні наслідки, враховуючи наявні ресурсів і можливості. Основною

метою оцінки та управління ризиками є створення ефективної системи впливу на ризики для забезпечення їх прийняттого рівня, а також управління ризиками для досягнення поточних і стратегічних цілей шляхом застосування відповідних нормативних актів, політик, методів і засобів управління ризиками.

Метою розробки методології національної оцінки ризиків є опис системних підходів до оцінки ризиків ПВК/ФТ на основі поєднання об'єктивних кількісних статистичних даних та суб'єктивних якісних експертних оцінок, а також аналізу оперативної інформації правоохоронних органів (опитування, анкетування), результатів кримінальних проваджень, дій приватного сектору та підрозділів фінансової розвідки у сфері ПВК/ФТ. Особливе значення мають приклади міжнародної співпраці підрозділів фінансової розвідки та правоохоронних органів та інша інформація з відкритих джерел.

Методологія НОР призначена для структурування аналізу наявної інформації щодо загроз, вразливостей та можливих наслідків прояву ризиків, пов'язаних із ПВК/ФТ, а також для включення основних результатів міжнародних практичних та методологічних досліджень, запропонованих міжнародними організаціями.

Національна оцінка ризиків відповідно до методології МВФ включає сім етапів і базується на здатності державних органів збирати та подавати статистичні дані та якісні експертні оцінки, а також використовувати інструменти збору даних із відкритих Інтернет-джерел.

Методологія національної оцінки ризиків, розроблена Групою Світового банку, складається з 9 модулів, які дають змогу оцінити ризики ВК та ФТ, сім з яких зосереджені на оцінці ризику відмивання коштів, один – на оцінці ризику фінансування тероризму, ще один – на оцінці ризиків продуктів фінансової установи.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

2.1. Особливості розробки методики проведення національної оцінки ризиків в Україні

Методологію національної оцінки ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму в Україні розроблено відповідно до міжнародних стандартів та передового досвіду проведення національних оцінок ризиків у провідних країнах світу. Цей важливий документ потребує постійного вдосконалення з урахуванням реальної ситуації в різних секторах національної економіки. За оцінками міжнародних експертів українська методологія національної оцінки ризиків є одним з прогресивних методологічних фундаментів, що ґрунтується на кращих світових практиках, та пройшла такі еволюційні етапи.

Методологія є оновленою версією розробленої у 2014 році «Методики оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні». Попередня методологія була використана для проведення першої Національної оцінки ризиків (НОР) в Україні, завершеного в 2016 році.

У 2017-2018 роках в рамках 5-го раунду взаємних оцінок Україна проходила оцінку Комітету MONEYVAL Ради Європи щодо технічної відповідності рекомендаціям FATF та ефективності національної системи фінансового моніторингу. Крім того, у 2017 році були опубліковані результати першої наднаціональної оцінки ризиків ВК/ФТ на рівні ЄС.

Результати 5-го раунду оцінки України MONEYVAL та наднаціональної оцінки ризиків на рівні ЄС, а також основні рекомендації FATF висунули ідею оновлення попередньої методології НРО в Україні та стали основними рушійними силами представленої методології. Передбачалось, що методологія буде використана для другої національної оцінки ризиків в Україні у 2019 році

та як основа для наступних НРО в Україні. Проект методики розроблено із залученням вітчизняних науковців та спеціалістів Державної служби фінансового моніторингу України. Крім того, проект методології був розглянутий іноземним фахівцем з унікальним досвідом у сфері НРО, який надав корисні рекомендації.

У 2020 року FATF переглянула Рекомендацію 1 і Пояснювальну записку до Рекомендації 1, які встановлюють зобов'язання країн і суб'єктів приватного сектору виявляти, оцінювати, розуміти та керувати ризиками фінансування розповсюдження зброї масового знищення (ФРЗМЗ).

Протягом 2020-2021 років в Україні було проведено огляд кращих практик проведення національних оцінок ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму та розглянуто основні переваги та недоліки їх впровадження, визначені FATF та регіональними групами, сформованими за результатами взаємних міжнародних оцінок країн.

Зміни до 1 Рекомендацій FATF, провідні рекомендації FATF та накопичений досвід інших країн у проведенні національних оцінок ризиків лягли в основу ідеї оновлення методології проведення НОР в Україні та стали основними причинами для створення вдосконаленої методології. За цією методологією у 2022 році в Україні проведено третю національну оцінку ризиків. До розробки проекту методології залучено провідних науковців та фахівців Державної служби фінансового моніторингу України.

Варто зауважити, що окрім Держфінмоніторингу до підготовки НОР включені такі зацікавлені сторони:

- 1) ті, хто надає працює безпосередньо над розробкою матеріалів та надає інформацію (включаючи експертів-практиків, національних та міжнародних вчених, учасників системи ПВК/ФТ на державному та приватному рівнях тощо);
- 2) ті, хто використовує результати для визначення пріоритетів і формування політичних і програмних рішень (в т.ч Держфінмоніторинг,

суб'єкти державного фінансового моніторингу (СДФМ), суб'єкти первинного фінансового моніторингу (СПФМ), правоохоронні та судові органи, КМУ);

3) особи, яких ідентифіковані ризики стосуються безпосередньо – це відповідальні за запобігання та боротьбу з відповідними ризиками та факторами, що їх викликають (включаючи широкий приватний сектор та державні установи);

4) зацікавлені сторони, чиї активи або ресурси можуть постраждати від наслідків ідентифікованих ризиків.

Отже, учасниками Національної оцінки ризиків мають бути всі суб'єкти – без винятку учасники системи ПВК/ФТ та інші зацікавлені особи, які можуть надати допомогу у виконанні завдань Національної оцінки ризиків.

До суб'єктів державного фінансового моніторингу належать:

- Національний банк України;
- Міністерство фінансів України;
- Державна служба фінансового моніторингу України;
- Міністерство юстиції України;
- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- Міністерство цифрової трансформації України.

До суб'єктів первинного фінансового моніторингу відносять:

- банки;
- небанківські установи;
- спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу;

– правоохоронні органи (в т.ч. органи прокуратури), розвідувальні органи та органи судової влади:

- Офіс Генерального прокурора;
- Служба безпеки України;
- Міністерство внутрішніх справ України;
- Національна поліція України;

- Державна фіскальна служба України;
- Бюро економічної безпеки України;
- Державне бюро розслідувань;
- Державна митна служба України;
- Державна податкова служба України;
- Державне бюро розслідувань;
- Національне антикорупційне бюро України;
- Державна прикордонна служба;
- Служба зовнішньої розвідки;
- Верховний суд;
- Державна судова адміністрація України.

До інших державних органів, які володіють інформацією, необхідною для виконання завдань НОР:

- Національне агентство з питань запобігання корупції;
- Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів;
- Міністерство закордонних справ України;
- Державна аудиторська служба України;
- Державна служба статистики України;
- інші (у разі потреби).

До НОР залучають галузеві асоціації та саморегулівні організації, експертів, дослідників, науковців тощо:

- Ліга страхових організацій України;
- Асоціація Українських банків;
- Асоціація «Незалежна асоціація банків України».

Основними перевагами спільної оцінки ризику можна вважати:

- збільшення обсягу доступної інформації (з великої кількості джерел) і, отже, можливості більш ефективного проведення оцінки національного ризику;

- зниження витрат на аналіз;
- зниження упередженості будь-якого окремого учасника чи особи;
- загальна згода щодо того, які ризики мають бути пріоритетними;
- здатність застосовувати широкий спектр інструментів у різних секторах та на різних рівнях систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму для пом'якшення виявлених ризиків.

Робота над Національною оцінкою ризиків передбачає фокусування уваги над такими чотирма типами завдань (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Ключові типи завдань при проведенні НОР [12, С. 130]

Визначення та аналіз загроз

- виявлення загроз, які можуть мати несприятливий чи руйнівний вплив на людей, активи та економіку;
- створення певного діапазону сценаріїв реалізації загроз та визначення ймовірності виникнення вибраних небезпечних подій;
- збір та розповсюдження даних.

Аналіз вразливості та наслідків впливу

- визначення секторів, видів предикатних злочинів, правових форм господарювання та продуктів фінансових установ з підвищеним рівнем вразливості до ВК/ФТ;
- виявлення основних факторів, які сприяють існуванню вразливості;
- оцінка потенційних негативних наслідків використання ідентифікованих вразливостей.

Оцінка ризику

- оцінка ризику виходячи з аналізу загроз, вразливості та наслідків їх реалізації;
- оцінка рівня невизначеності.

Моніторинг ризику та переоцінка

- контроль за загрозами та вразливостями, та періодичне оновлення даних;
- виявлення потенційних майбутніх ризиків.

Пропозиції щодо затвердження результатів Національної оцінки ризиків подаються Державною службою фінансового моніторингу України до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії ВК/ФТ та ФРЗМЗ.

Результати НОР після затвердження центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, подаються на розгляд Ради з питань запобігання та протидії відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та ФРЗМЗ та публікуються на затверджених на чергових зборах.

Держфінмоніторинг у місячний термін після затвердження звіту НОР на засіданні Ради забезпечує інформування учасників системи ПВК/ФТ та громадськості про результати НОР шляхом оприлюднення звіту на офіційному веб-сайті Державної служби фінансового моніторингу України.

За результатами НОР Державна служба фінансового моніторингу України готує та подає в установленому порядку до Кабінету Міністрів України загальні пропозиції учасників НОР щодо здійснення заходів щодо запобігання виникненню та /або зменшення негативних наслідків виявлених ризиків станом на 30 червня року, наступного за останнім роком звітного періоду.

2.2. Актуалізація національних ризиків у системі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму

Виявлення, оцінка та розуміння ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму є важливими складовими процесу формування та

розвитку ефективної національної системи боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

У сучасному суспільстві, що характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій та глобалізацією економіки/фінансових послуг, ситуація у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму стає дедалі складнішою. Вирішення цієї проблеми вимагає глобальних заходів протидії через співпрацю між країнами. Система оцінки ризиків – це інформація для правоохоронних органів, органу фінансових розслідувань та фінансово-кредитних установ, яка дозволяє їм зрозуміти, чи відповідає чинне законодавство цілям запобігання новим загрозам та чи є методи моніторингу, правоохоронного та правового захисту адекватними.

Національна оцінка ризиків є важливим кроком у визначенні спільного бачення бази ризиків і розуміння того, які ризики слід розглядати, пом'якшувати, стримувати та/або передавати (перекладено на наднаціональне рішення). Національна оцінка ризиків сприяє розробці рекомендацій та встановленню пріоритетів для зміцнення цілісності та стабільності окремих секторів економіки, галузей, компаній, установ та організацій.

Для забезпечення стабільної та ефективної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму Україна зробила важливі кроки для впровадження та дотримання міжнародних стандартів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, включаючи ідентифікацію, аналіз та оцінку національних ризиків у сфері боротьби з фінансуванням тероризму, відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

У зв'язку з цим у вересні 2014 року Держфінмоніторинг розробив першу редакцію методології проведення національної оцінки ризиків, а в період 2014-2016 років було організовано 11 міжнародних заходів, результатом яких став перший звіт за результатами Національної оцінки ризиків [7]. Другий такий звіт [6] був опублікований у 2019 році.

Підготовці першого звіту за результатами національної оцінки ризиків передувало створення у квітні 2015 року міжвідомчої робочої групи, до складу

якої увійшли представники Держфінмоніторингу, Міністерства фінансів України, Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, а також наукові експерти.

Основними ризиками системи протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, визначеними та оціненими за результатами першої Національної оцінки ризиків, були [7]: низький рівень доходів населення; прояви тероризму та сепаратизму; незаконна економічна діяльність (у тому числі фіктивні операції, шахрайство та ухилення від сплати податків); зростання організованої злочинності; високий грошовий потік; використання неприбуткових організацій з метою відмивання коштів та фінансування тероризму; інші ризики.

У контексті протидії відмиванню коштів особливу увагу приділено питанню детального дослідження фактичних бенефіціарних власників учасниками національної системи фінансового моніторингу. Значна кількість українських компаній мають розгалужену структуру власності, засновану на юрисдикціях інших країн. Як правило, компанії-нерезиденти – засновники українських компаній – мають номінальних власників і директорів. У цій ситуації дуже важко відстежити та ідентифікувати кінцевих бенефіціарних власників. У цьому контексті виявлення компаній з непрозорою структурою власності є одним із найважливіших інструментів боротьби зі злочинністю та корупцією. Слід зазначити, що в Україні є технічно встановлені стандарти щодо даних про бенефіціарну власність, зокрема через розкриття даних про кінцевих бенефіціарних власників в Єдиному державному реєстрі.

Національна оцінка ризиків, проведена у 2016 році, виявила ризики, пов'язані з ПВК/ФТ в Україні. Одним із ідентифікованих ризиків ПВК/ФТ в Україні є ризик «неефективності заходів щодо виявлення та контролю кінцевих бенефіціарних власників (контролерів)», який було класифіковано як «значний». Цей ризик займає 12 місце серед 37 встановлених ризиків.

Згідно з результатами дослідження, неефективні заходи з виявлення бенефіціарних власників можуть призвести до розвитку корупції, тероризму,

відмивання грошей та ухилення від сплати податків. Цей ризик сприяє збереженню фінансових потоків міжнародної злочинності та тероризму, які залишаються прихованими за «корпоративною завісою». Водночас надзвичайно актуальним залишається питання перевірки даних про кінцевих бенефіціарних власників, а також встановлення дієвого механізму застосування санкцій при внесенні недостовірних відомостей до Єдиного державного реєстру.

Результати національної оцінки ризиків обов'язково враховуються при розробленні плану заходів щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, який щорічно затверджується Кабінетом Міністрів України та Національним банком України. Включення виявлених під час оцінки питань до розробленого плану дає можливість усунути правові та організаційні прогалини в національній системі протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Суб'єкти державного фінансового моніторингу зобов'язані здійснювати регулювання та нагляд з урахуванням політики, процедур і систем контролю, а також оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та з метою визначення відповідності заходів, що здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу та зниження ризиків діяльності цих суб'єктів у цій сфері.

У 2017 році Кабінет Міністрів України встановив заходи щодо реалізації стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року [17], зокрема з метою підвищення ефективності ідентифікації кінцевих бенефіціарних власників та контролю за ними. Серед цих заходів уряд: запровадив інструменти перевірки достовірності інформації про кінцеву бенефіціарну власність, яку надають юридичні особи; пропозиції щодо посилення відповідальності за ненадання, несвоєчасне надання та надання

недостовірної інформації про кінцевих бенефіціарних власників під час реєстрації.

Відповідно, з метою мінімізації виявлених ризиків Урядом України затверджено низку обов'язкових заходів для державних органів, зокрема:

- обмін інформацією з відповідальними органами іноземних держав та міжнародними організаціями з метою визначення методів, схем і механізмів ВК та документування злочинів у зовнішньоекономічній сфері;

- налагодження тісної взаємодії між НАБУ та Держфінмоніторингом у рамках обміну інформацією та запровадження ефективного механізму взаємодії;

- здійснення заходів щодо розвитку безготівкового розрахунку;

- підготовка законопроекту щодо імплементації у законодавство України положень Директиви ЄС 2015/849 Європейського Парламенту та Ради щодо запобігання відмиванню коштів та протидії тероризму та Регламенту ЄС 2015/847 Європейського Парламенту та Ради для інформації про грошові перекази та їх супровід у ВРУ для приймання;

- здійснення заходів щодо підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю, зокрема щодо взаємодії з новоствореними правоохоронними органами (у тому числі антикорупційними);

- вжиття ефективних заходів щодо виявлення та ліквідації каналів фінансування тероризму;

- проведення галузевої оцінки ризиків використання неприбуткових організацій для цілей відмивання коштів та фінансування тероризму, а також фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

За результатами п'ятого раунду взаємної оцінки України Комітет експертів Ради Європи (MONEYVAL) зробив важливі висновки щодо України в рамках Національної оцінки ризиків системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, а саме:

1) влада усвідомлює ризики, спричинені корупцією, і тому наразі вживає значні заходи для зменшення цих ризиків по всій країні.

2) Україна має достатнє розуміння своїх ризиків, пов'язаних з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, хоча існують певні сфери (наприклад, транскордонні ризики, ризики, спричинені сектором неприбуткових організацій та різними типами юридичних осіб), розуміння можна поглибити;

3) Україна має комплексні національні механізми координації та формування політики для компенсації виявлених ризиків;

4) розуміння ризиків відмивання грошей і фінансування тероризму може бути посилене шляхом вжиття деяких подальших заходів для виявлення та оцінки ризику, наприклад, шляхом розширення джерел інформації, наприклад, покращення статистичної бази;

5) подальші зусилля мають бути спрямовані на усунення ризиків, пов'язаних з фіктивним підприємництвом, неформальною економікою та використанням готівки.

За результатами оцінки ризиків, проведеної Державною службою фінансового моніторингу, спільно з учасниками Національної оцінки ризиків надаються пропозиції щодо здійснення заходів щодо запобігання виникненню та/або зменшенню негативних наслідків виявлених ризиків з метою прийняття стратегічного плану дій.

Ефективна оцінка ризиків має стимулювати розвиток усіх учасників національної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму та зосереджувати їхні зусилля на виявлення найпоширеніших загроз і вразливостей, а також на нівелюванні виявлених ризиків – особливо тих, які мають високу ймовірність виникнення та значні негативні впливи на ситуацію у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Необхідно розрізняти можливість непередбачуваних значущих подій, які створюють ризики у сфері боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (технологічні інновації в середовищі ринків фінансових послуг

можуть бути передумовами для таких подій) та значною кількістю менш серйозних загроз і вразливості, які, однак, трапляються частіше, призводять до ризикованих подій. Для цього необхідно активно обговорювати результати Національної оцінки ризиків із ключовими стейкхолдерами у розробці політики та програмних рішень у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму – суб'єктами первинного фінансового моніторингу, правоохоронними органами та розвідкою.

Виявлення, оцінка та розуміння ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму є важливими складовими процесу формування та розвитку ефективної національної системи у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. На державному рівні це досягається шляхом розробки політики у відповідній сфері та прийняття обґрунтованих рішень для досягнення конкретних цілей, тоді як на приватному рівні подібні цілі досягаються шляхом впровадження відповідних процедур належної перевірки клієнта та моніторингу фінансових операцій, а також ретельного дотримання вимог оперативної діяльності суб'єктів первинного фінансового нагляду та окремих нефінансових установ і професій з дотриманням вимог чинного законодавства у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму.

Регулятивні та інституційні рамки є двома основними елементами національної системи боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Тому їх відповідність чинним міжнародним стандартам і передовій практиці впровадження цих стандартів є надзвичайно важливою для України. Про це йдеться у звіті за результатами п'ятого раунду оцінки України, опублікованому 30 січня 2018 року Комітетом експертів Ради Європи з оцінки заходів щодо боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму (MONEYVAL). Загалом зазначений звіт засвідчив прогрес України у розвитку національної системи фінансового нагляду та підтвердив зростаючу динаміку ефективності дій усіх її учасників. Тим не менш, у висновках останньої та

попередніх взаємних оцінок більш ніж п'ятнадцятирічної діяльності національної системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, відзначено наявність значної кількості слабких сторін та недоліків, усунення яких є необхідним. щоб сконцентрувати увагу всіх учасників системи.

У Плані заходів щодо реалізації стратегії розвитку системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму до 2020 року на 2017-2019 роки сформульовано та визначено 88 заходів для досягнення наступних концептуальних завдань у сфері фінансового нагляду на період 2017-2019 років з метою зменшення та усунення перших ризиків, виявлених у національній оцінці ризиків, зокрема:

- забезпечення визнання Україною статусу надійного партнера міжнародної спільноти у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму;
- вжиття заходів щодо запобігання створенню умов для відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення;
- удосконалення законодавства у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму та мінімізації ризиків використання фінансової системи України для цілей відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення;
- удосконалення діяльності правоохоронних та інших державних органів у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму;
- удосконалення механізму регулювання та нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу;
- підвищення кваліфікації фахівців, організація ефективного міжнародного співробітництва та інформування громадськості про вжиті заходи щодо ПВК/ФТ.

За результатами виконання плану заходів щодо мінімізації виявлених ризиків та управління ними державними органами переглянуто перелік ризиків, виявлених під час першої національної оцінки ризиків. Беручи до уваги наведений вище аналіз, 22 ризики залишаються актуальними при розгляді загроз і вразливостей, виявлених у другому раунді НОР.

Ідентифіковані ризики в рамках другої НОР [6]:

1. Низький рівень доходів населення.
2. Низький рівень довіри до фінансової системи.
3. Неефективна система розслідування матеріалів підрозділом фінансової розвідки.
4. Злочини відмивання коштів не підлягають ефективним, пропорційним та переконливим санкціям.
5. Відсутність правового регулювання деяких представників ВНУП.
6. Прояви тероризму та сепаратизму.
7. Неналежне виявлення та санкціонування підозрілих фінансових операцій публічних діячів.
8. Неефективні заходи із встановлення кінцевих бенефіціарних власників (контролерів) і контролю над ними.
9. Тінізація та офшоризація національної економіки.
10. Високий обіг готівки.
11. Відтік фінансового капіталу з країни.
12. Неефективне розслідування злочинів фінансування тероризму.
13. Неефективні санкції за порушення вимог законодавства у сфері ПВК/ФТ.
14. Неефективне розслідування злочинів ВК.
15. Зростання організованої злочинності.
16. Неефективне розслідування предикатних до ВК злочинів.
17. Використання неприбуткових організацій з метою ВК/ФТ.
18. Ризик використання СПФМ з метою ВК.
19. Ризик використання СПФМ з метою ФТ.

20. ВК/ФТ через дистанційні послуги або з використанням віртуальних валют.

21. Недостатній рівень підготовки учасників системи ПВК/ФТ.

22. Неприведення законодавства в сфері ПВК/ФТ до вимог міжнародних рекомендацій.

23. Неефективна боротьба з корупцією.

24. Ризик фальсифікації рахунків фактур (інвойсів) у зовнішньоекономічній діяльності (ризик іллегальних фінансових відтоків з країни).

У результаті аналізу факторів, які можуть впливати на ефективність функціонування національної системи ПВК/ФТ, визначено зовнішні та внутрішні загрози системі ПВК/ФТ. Зовнішні загрози – це загрози, які можуть включати будь-які події на фінансовому ринку або в економіці. Зовнішні загрози виникають поза межами системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, протидіяти яким лише силами учасників національної системи фінансового нагляду неможливо (рис. 2.1.)

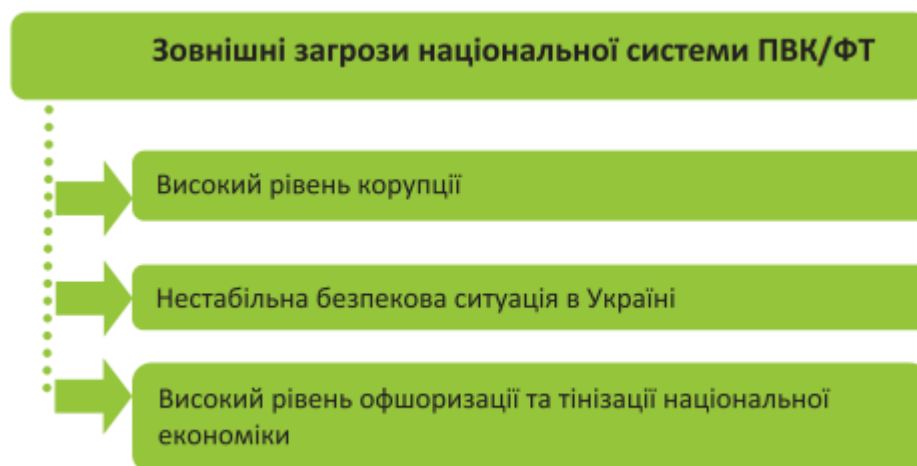

Рис. 2.1. Зовнішні загрози національної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму [6]

Внутрішні загрози – загрози, які можуть включати події, пов’язані з функціонуванням системи ПВК/ФТ. У рамках системи ПВК/ФТ виникають

внутрішні загрози, яким учасники системи фінансового моніторингу протидіють самостійно (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Внутрішні загрози національної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму [6]

Результати другого раунду Національної оцінки ризиків подані у Додатку 1.

2.3. Аналіз результатів секторальної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму

Розглянемо окремі аспекти секторальної оцінки ризиків використання СПФМ з метою ВК/ФТ

Банківський сектор є однією з найпривабливіших сфер для відмивання коштів (рис. 2.3). Цей сегмент зазвичай характеризується низкою факторів високого ризику: географічні ризики, пов'язані з клієнтами (офшорні компанії, компанії, зареєстровані в країнах високого ризику тощо), ризики продуктів і послуг (операції з готівкою, міжнародні перекази, операції з цінними паперами), клієнтські ризики (НУО, публічні діячі тощо), а також ризики каналів постачання продуктів і послуг (електронна комерція, корпоративні картки з невиправдано великою кількістю користувачів карток тощо).

Рис. 2.3. Розподіл банків України за рівнем ризику [6]

Якщо простежити динаміку розподілу банків за результатами оцінки ризиків ПВК/ФТ, то можна зробити висновок, що категорія банків із значним рівнем ризику майже не змінилася, а категорія банків із середнім поступово зростає ризик і зменшується кількість банків, класифікованих як з низьким і високим ризиком.

Специфіка послуг з переказу коштів, що надаються небанківськими фінансовими установами:

можливість анонімного (без виявлення злочинців) здійснення операцій з переміщення грошей;

швидкий і зручний переказ грошей;

широке географічне охоплення (регіони підвищеного ризику);

онлайн доступ до послуг;

використання каналів віддаленого доступу (платіжних терміналів).

Зазначені характеристики продукту роблять його використання вразливим до відмивання коштів і, відповідно, підвищують ймовірність ризику ВК.

Характер послуг, які надають небанківські фінансові установи, несе високий ризик ВК/ФТ через високу доступність і широке географічне покриття. Крім того, НФО переважно здійснюють великі обсяги миттєвих переказів невеликих сум. Збільшення ризиків протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму пов'язане з тим, що нефінансові організації зазвичай віддають перевагу одноразовим операціям, ніж створенню наявної клієнтської бази (рис. 2.4).

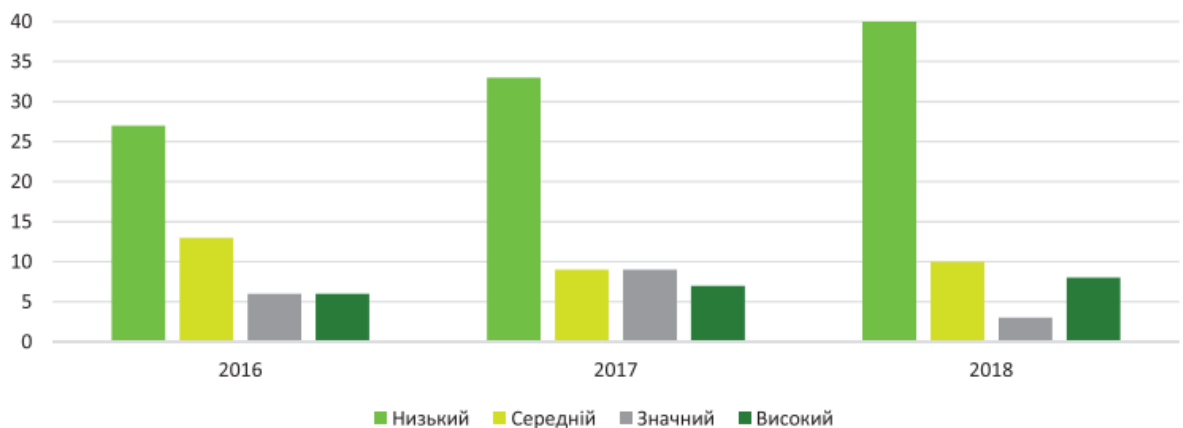

Рис. 2.4. Розподіл небанківських фінансових установ за рівнем ризику [6]

Оцінка ризиків сектору небанківських фінансових послуг визначається крізь призму діяльності СПФМ, що займаються наданням фінансових послуг, а саме:

- страхування;
- надання гарантій та поручительств;
- послуги системи накопичувального пенсійного забезпечення, пов'язані з управлінням недержавними пенсійними фондами та моніторингом діяльності недержавних пенсійних фондів;

- залучення фінансових активів із зобов'язанням їх подальшого повернення;
- управління нерухомістю для фінансування будівельних об'єктів або здійснення операцій з нерухомістю;
- управління фінансовими активами для групових закупівель товарів;
- позика коштів, у тому числі на умовах фінансового кредиту;
- фінансовий лізинг;
- факторинг;
- довірче управління фінансовими активами.

Факторами, які впливають на ймовірність виникнення ризику при використанні компаній, що надають страхові послуги з метою відмивання грошей та фінансування тероризму є:

- страхування може використовуватися як механізм прямого ВК;
- страхування може бути проміжною ланкою в ланцюжку ВК;
- страхування можна використовувати для оптимізації оподаткування.

Ризик використання компаній, що пропонують страхові послуги:

- за змістом ВК оцінюється як середній;
- за змістом ФТ класифікується як низький.

Ризик використання фінансових компаній, які надають послуги з управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю:

- з метою ВК оцінено як середній;
- з метою ФТ оцінено як низький.

Ризик використання фінансових компаній, які надають послуги з надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту:

- з метою ВК оцінено як високий;
- з метою ФТ оцінено як середній.

Враховуючи результати проведеного аналізу на основі даних, зібраних та оброблених у рамках секторальних оцінок ризиків, для використання СПФМ для протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму було визначено такі зони високого та низького ризику.

Сегмент мінімального ризику включає фізичних осіб, компаній, установ та організацій, які становлять найменші ризики для ПВК/ФТ для СПФМ за умови відсутності підозр щодо ПВК/ФТ, у тому числі корупції. Відповідно до таких категорій осіб СПФМ може застосовувати ознаки (спрощені заходи) ідентифікації, перевірки та розслідування клієнтів, визначені внутрішніми документами з питань ПВК/ФТ з урахуванням ризик-орієнтованого підходу: за умови відсутності підозра у ПВК/ФТ, у тому числі в корупції.

До цього сегменту ризику також входять компанії, які ведуть звичайну господарську діяльність, яка простежується ДФС України, сплачують податки, не підозрюються у ПВК/ФТ, не мають ознак фіктивності у своїй господарській діяльності та не проводять масштабних операцій. СПФМ застосовує заходи для ідентифікації, перевірки та розслідування цих клієнтів відповідно до положень законодавства про ПВК/ФТ.

До зони високого ризику входять клієнти, які потребують особливої уваги з боку СПФМ через притаманні їм високі ризики ПВК/ФТ. До цієї категорії входять:

- ПЕП;
- громадські об'єднання;
- неприбуткові організації;
- політичні партії.

До зони неприйнятно високого ризику входять клієнти, які становлять найвищий можливий ризик, який не може прийняти СПФМ згідно з внутрішніми документами з питань ПВК/ФТ, а саме:

- особи, включені до списку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності;
- особи, щодо яких застосовано міжнародні санкції;

- особи, які мають підстави вважати, що вони ведуть фіктивний бізнес або є підставними компаніями з метою боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму;
- клієнти, які мають підстави вважати, що вони причетні до операцій ПВК/ФТ чи інших кримінальних злочинів та/або належать до підставних компаній (компаній з ознаками фіктивності) [6, С.172].

Висновки до розділу 2

Метою НОР є ідентифікація (актуалізація) національних ризиків (загроз, вразливостей, наслідків) у системі протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, визначення елементів управління ними та сприяння розробці стратегії розвитку системи для боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму в Україні.

Оцінка ризиків є важливою основою для управління ними та побудови гарантій системної стабільності в країні. Національна оцінка ризиків має на меті: сприяти виробленню проактивної стратегії та тактики стримування злочинців шляхом своєчасного виявлення, вилучення та конфіскації доходів, одержаних злочинним шляхом; запобігання вчиненню терористичних актів і терористичної діяльності шляхом своєчасного виявлення та ефективного блокування джерел їх фінансування; аналіз впливу відмивання коштів та фінансування тероризму на суспільство, соціальні відносини та фінансово-економічну систему з метою визначення відповідних заходів для запобігання та боротьби з поточними загрозами та вразливими сторонами.

Національна оцінка ризиків протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму має бути комплексною та потребує надійної структури управління з узгодженими часовими рамками та правилами оцінки для забезпечення послідовних, ефективних і надійних результатів. Вона також має бути зрозумілою для всіх учасників та відповідати контексту відповідної країни, враховуючи поєднання кількісних та якісних критеріїв оцінки

латентних явищ і процесів у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Забезпечення прозорості та законності фінансових операцій є одним із найважливіших завдань держави. Відмивання грошей і фінансування тероризму в усьому світі є серйозними злочинами, які перешкоджають соціальному, економічному, політичному та культурному розвитку країни, впливають на національну та міжнародну стабільність і руйнують цілісність фінансових ринків та інститутів. Ці загрози тісно пов'язані зі зменшенням податкових надходжень до державного бюджету, негативно впливають на валютну та курсову динаміку, відсоткові ставки та суттєво спотворюють репутацію країни.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ВРАХУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У ПРОВЕДЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ

3.1. Організація протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в Польщі

MONEYVAL, орган Ради Європи, є асоційованим членом FATF з 2006 року та оцінює відповідність міжнародним стандартам боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням. Процес взаємної оцінки MONEYVAL допомагає державам-членам боротися з ПВК і ФТ за допомогою регулярних звітів і експертних перевірок. Мета полягає в тому, щоб країни-члени мали ефективні системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму та відповідали міжнародним стандартам у цьому відношенні.

Система ПВК/ФТ Польщі

Звіт FATF висвітлює заходи польської системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму та містить пропозиції щодо її ефективності та способів посилення системи. Він також аналізує дотримання Польщею рекомендацій FATF 40. Незважаючи на те, що терористична загроза в Польщі вважається низькою, країна наражається на низку ризиків, таких як корупція, наркотики, відмивання грошей від торгівлі людьми, фінансування тероризму та податкові злочини, згідно з першою національною оцінкою ризиків (НОР) у 2019 році. Злочини, пов'язані з незаконним перевезенням мігрантів, злочинами проти власності та економічних операцій, порушенням авторських прав і прав промислової власності, становлять високий ризик відмивання грошей міжнародними та місцевими злочинними групами.

Після проведення національної оцінки ризиків Польща намагалася посилити законодавство про ПВК/ФТ та зменшити ризики. Згідно зі звітом, уряду необхідно критикувати та тлумачити систему кримінального правосуддя та міжнародне співробітництво. Їм також необхідно запровадити механізм,

який систематично збирає порівнянну статистику, щоб дати можливість органам влади її оцінювати. Потрібні відповідний аналіз і обґрунтовані висновки, оскільки органи влади обмежені в розумінні відмивання грошей у певних злочинах, що вчиняються на місці. Зокрема, необхідний моніторинг фінансової діяльності та переказів грошових коштів осіб, груп та організацій, зацікавлених у проникненні в систему протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, які здійснюються через мережі *Hawala* в країні. Законодавство про депозити вимагає відповідності рекомендаціям FATF. Польща повинна вжити термінових заходів, щоб забезпечити конфіскацію злочинних доходів, транспортних засобів і подібного майна як політичну мету. Необхідно розробити послідовне впровадження, щоб покращити аспекти розслідувань щодо відстеження активів, арешту та повернення.

Нагляд повинен бути посилений у всіх регульованих установах, а перевірки повинні включати координацію дій і моніторинг з боку GIFL. Технічні недоліки, передбачені статтями 30 і 32, повинні бути усунені для вжиття заходів, які гарантують, що ФТ є злочином само по собі, а не побічним продуктом тероризму. Польщі слід усунути існуючі прогалини у запобіганні кримінальному контролю над регульованими установами. Приватний сектор краще справляється з ризиками ПВК/ФТ, але необхідно вжити контрзаходів проти використання фінансування тероризму некомерційним сектором [28].

У звіті про п'ятий раунд взаємної оцінки [38] зазначено, що органи влади мають обмежене розуміння загроз відмивання коштів, що впливають з певних видів предикатних злочинів; йому не вистачає комплексного уявлення про фактичну/виявлену та потенційну/невиявлену суму доходів від злочинів. Не вистачає єдиного та всебічного розуміння вразливості ВК/ФТ. Потрібні значні подальші зусилля для відповідної ідентифікації та надійної оцінки ризиків ФТ.

Згідно з першою Національною оцінкою ризиків (NRA), проведеною у 2019 році, Польща вразлива до середніх ризиків відмивання грошей та фінансування тероризму, джерелом яких є податкові правопорушення, корупція, незаконний обігу наркотичних засобів та психотропних речовин,

торгівля людьми та незаконне ввезення іммігрантів, злочини проти власності та економічних операцій, злочини, пов'язані з порушенням авторських прав та прав промислової власності, фінансові злочини, злочини, пов'язані з незаконними азартними іграми та підробкою документів. Високий ризик відмивання грошей виникає з боку організованих злочинних угруповань як внутрішніх (або з польським членством/зв'язками), так і міжнародних.

Терористичну загрозу в Польщі вважають низькою. Тим не менш, влада усвідомлює, що геополітична ситуація та участь у військових діях може призвести до певного ризику терористичних атак. Географічне розташування Польщі також створює ризик використання на маршрутах для перевезення людей і вантажів зі Східної Європи та Центральної та Південно-Східної Азії [38].

НОР оцінює вразливість до фінансування тероризму як середню. Сектор неприбуткових організацій не оцінювався з точки зору ФТ. Органи влади повідомляють, що на даний момент вони не виявили випадків, коли місцеві неприбуткові організації використовувалися для цілей ФТ, але були проведені розслідування з GIFІ щодо участі іноземних неприбуткових організацій у ФТ.

Загальний рівень відповідності та ефективності

Після останньої оцінки Польща вжила заходів для зміцнення своєї системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, особливо шляхом проведення НОР та змін до Закону про протидію відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. У більшості випадків елементи ефективної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму певною мірою наявні, але практичне застосування існуючої системи все ще потребує вдосконалення, щоб досягти значного рівня відповідності.

Необхідно запровадити механізм систематичного збору порівнянних статистичних даних, щоб дозволити органам влади критично оцінювати ефективність системи кримінального правосуддя та міжнародного співробітництва. Приватний сектор є більш гнучким у застосуванні заходів

запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму відповідно до своїх ризиків.

Оцінка ризику, координація та визначення політики

Органи влади мають обмежене розуміння загроз відмивання коштів, що впливають з певних типів предикатних злочинів, з податковими злочинами, пов'язаними з ПДВ, на першому місці, за якими йдуть інвестиційне та інше шахрайство, торгівля наркотиками, тютюновими виробами, алкоголем та іншими товарами, кіберзлочини, зловживання влада та неправомірне поведінка в торгівлі фармацевтичними препаратами/медиками тощо. Тим не менш, організована злочинність, транскордонні переміщення готівки та коштів, корупція, конкретні предикатні правопорушення з найвищим потенціалом отримання злочинних доходів у країні належать до питань, які потребують належного аналізу. а також обґрунтовані висновки щодо вразливості Польщі до ризику ВК/ФТ.

Ризик фінансування тероризму сприймається насамперед як похідна від ризику тероризму, який у Польщі вважається помірним. Розуміння ризику ФТ не доповнюється хорошою обізнаністю серед розвідувальних і слідчих органів щодо фінансової діяльності осіб, груп і організацій, потенційно зацікавлених у проникненні в систему протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, а також прямою здатністю відстежувати потенційно пов'язані з ФТ рухи готівки і перекази (особливо через мережі *Hawala*, які діють у країні).

У Польщі є широкий спектр правоохоронних органів, але жоден з них не несе відповідальності за розслідування ВК, що впливає на їх бажання взяти участь у розслідуванні ВК. Загалом справи про відмивання коштів не мають повного пріоритету, а кількість розслідувань відмивання коштів залишається меншою за кількість вироків за злочини, пов'язані з отриманням доходів. Розслідування та судові переслідування щодо ВК певною мірою відображають профіль ризику, з яким стикається країна, принаймні щодо трьох основних загроз. Польща продемонструвала ефективні результати у судовому переслідуванні та забезпеченні обвинувачень у відмиванні коштів,

здебільшого у справах про відмивання коштів третіх осіб. Що стосується окремих і іноземних предикатних злочинів, пов'язаних з відмиванням коштів, спостерігається позитивна тенденція. Органи влади стикаються з низкою перешкод під час розслідування, судового переслідування та винесення судових рішень у справах про відмивання коштів, у тому числі щодо високих стандартів доказів, які застосовуються у зв'язку з основним предикатним правопорушенням, невизначеністю щодо вимог до доказів у доведенні окремого відмивання коштів, загальної відсутності спеціалізованих експертів у проведенні паралельних фінансових розслідувань (усі органи) та обмежений досвід у проведенні кримінальних розслідувань, що впливає на якість наданих доказів у суді (КАС). Покарання, накладені у відмиванні коштів, поступово збільшувалися, і, хоча вони пропорційні, вони не є повністю ефективними та стримуючими [38].

Усі зобов'язані установи проводять періодично оновлювані оцінки ризиків, і банківський сектор, зокрема, продемонстрував добре розуміння ризиків та впровадження заходів пом'якшення, тоді як інші фінансові установи та нефінансові фінансові установи застосовують більш формальний підхід. Приватний сектор усвідомлює зобов'язання щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму і впроваджує внутрішні (або групові) засоби контролю та процедури. Заходи покращеної перевірки клієнта здебільшого полягають у збільшенні частоти та інтенсивності регулярних заходів «Пізнай свого клієнта», а у випадку фінансових організацій також включають визначення джерела коштів за допомогою зовнішньої допоміжної документації, серед інших заходів. ВНУП, як правило, уникають ділових стосунків із високим ризиком, і, як наслідок, впровадження покращеної перевірки клієнта обмежене на практиці. Що стосується звітування про підозрілу діяльність, фінансові установи використовують комплексні системи моніторингу транзакцій.

Стосовно рекомендацій, то Польща повинна розробити НОР для проведення всебічної оцінки ризиків і розуміння щодо юридичних осіб та

забезпечити, щоб Комітет з фінансової безпеки здійснював надійну координацію діяльності органів влади, що ґрунтується на ризиках, щоб основна інформація та інформація про бенефіціарну власність була адекватною та точною.

3.2. Досвід Великобританії у проведенні національної оцінки ризиків

Національна оцінка ризиків Великобританії щодо відмивання грошей і фінансування тероризму за 2020 рік визнає постійний характер загроз. У звіті підкреслюється необхідність постійних зусиль для боротьби з незаконною діяльністю та захисту цілісності фінансової системи Великобританії.

З цієї метою Велика Британія вжила низку заходів, спрямованих на запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Вони включають посилені вимоги належної обачності для клієнтів з високим ризиком, посилений контроль за політично значущими особами (PEP) і покращений обмін інформацією між фінансовими установами та правоохоронними органами [41].

За даними FATF, Великобританія має чітке уявлення про проблему відмивання грошей. Директиви, які необхідно дотримуватися у сфері боротьби з фінансуванням тероризму (CTF) Сполученого Королівства (AML) відповідно до NRA 2020, полягають у наступному:

Застосування підходу до аудиту, що ґрунтується на оцінці ризику.

Недоліки режиму звітування про сумнівну діяльність у Великій Британії. Точність галузевих даних, що зберігаються у Реєстраційній палаті. У звіті також зазначається, що за останні три роки у Великій Британії відбулися значні правові зміни щодо фінансових злочинів. Причини цих змін включають наслідки Brexit, санкцій Великобританії, Закону про ПД 2018 року та положень 5-ї Директиви про ПД, введеної в дію у 2020 році.

За даними НРА:

Національна оцінка ризиків 2020 року також стосується основних моментів спалаху Covid-19 і підкреслює, що епідемія зростає. З фінансової точки зору цей процес призвів до зростання злочинів, пов'язаних із відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

Одним із факторів, що змінилися відповідно до оцінки, є індивідуальні купівельні звички. Зі збільшенням кількості банківських та інших фінансових операцій в Інтернеті виявляти злочинців стає дедалі складніше. Нарешті, згідно з новими правилами, бізнесу довелося змінити свої підходи та стратегії.

Уряд Великобританії заявив у НОР 2020 року, що «традиційні» сектори, пов'язані з фінансовими злочинами, мають «високий» показник ризику [41]. Відповідно до Звіту, галузі та послуги з високим рівнем ризику щодо відмивання грошей та фінансування тероризму:

- фінансові послуги;
- бухгалтерські послуги;
- юридичні послуги;
- готівка;
- підприємства фінансових послуг..

Також секторами, що підвищують рівень ризику, за даними НОР 2020 року є:

1) криптовалютні активи отримали низькі оцінки як щодо відмивання грошей, так і щодо фінансування тероризму у 2017 році та були підвищені до «середнього» у 2020 році.

Уряд Великобританії підтвердив, що з січня 2020 року деякі учасники ринку криптоактивів включені до правил Великобританії щодо відмивання грошей. Уряд стверджує, що за останні три роки криптоактиви виявили велику кількість злочинців та відкрили нові методи відмивання грошей.

2) сектор нерухомості хоч має середній показник ризику відмивання грошей, у 2020 році його було визначено як «високий».

Великі обсяги нерухомості є одними з найбільш значущих факторів, що підвищують ризик відмивання грошей у цьому секторі. Окрім того, ринок

Великобританії відкритий для іноземних інвестицій, тому він стає вразливим до зовнішніх загроз.

3) арт-ринок вперше було оцінено у рамках НРА і йому присвоєно високий рівень ризику.

Як і криптоактиви, ринок мистецтва є новим сектором, який регулюється відповідно до правил Великобританії щодо відмивання грошей з січня 2020 року.

З 2017 року режим Великобританії боротьби з відмивання грошей (AML) та фінансування тероризму (CTF) піддається перевірці з боку Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). Великобританія отримала найкращі оцінки із більш ніж 100 країн, оцінених на даний момент у цьому раунді оцінок. FATF встановила, що Великобританія добре розуміє ризики відмивання грошей та фінансування тероризму, а також що національна політика, стратегія та діяльність з ПВК/ФТ спрямовані на усунення ризиків, виявлених у наших публічних національних оцінках ризиків (НОР).

Проте Великобританія продовжує активно боротися з ризиками ВК та ФТ. У липні 2019 року Міністерство внутрішніх справ, Міністерство фінансів та Міністерство фінансів Великобританії у співпраці з іншими державними та приватними зацікавленими сторонами опублікували План боротьби з економічною злочинністю, в якому визначено 7 стратегічних пріоритетних напрямків Великобританії для подальшої боротьби з економічною злочинністю. План ґрунтується на зобов'язаннях, взятих у Плані дій Великобританії щодо боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму 2016 року, Стратегією Великобританії щодо боротьби з корупцією 2017 року та Стратегією боротьби з серйозною та організованою злочинністю 2018 року, та включає 5 злочини у Великій Британії, включаючи такі рекомендації: Огляд FATF по Великій Британії.

Спільне розуміння ризиків відмивання грошей і фінансування тероризму має вирішальне значення для ефективного пом'якшення проблем. НОР 2020 року базується на розумінні ризиків, визначених НОР у 2015 та 2017 роках.

Положення про боротьбу з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та переказом коштів 2017 року передбачають, що Казначейство Її Величності та Міністерство внутрішніх справ мають підготувати спільний звіт із викладом результатів оцінки ризиків, який виявляє, оцінює, розуміє та знижує ризики відмивання грошей та фінансування тероризму, що зачіпає Сполучене Королівство. Аналогічно, Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ) очікує, що всі країни проведуть НОР. Вони очікують, що країни виявлять, оцінять та зрозуміють ризики відмивання грошей та фінансування тероризму, а потім розроблять та впровадять заснований на ризиках національний режим боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Казначейство Її Величності та Міністерство внутрішніх справ повинні використовувати НРА для визначення пріоритетів та розподілу.

Перший етап оцінки було зосереджено на виявленні доказів, що з'явилися з моменту проведення останньої НОР у 2017 році. Сюди увійшли докази, подані правоохоронними органами, державними відомствами, органами нагляду, фірмами та неурядовими організаціями, а також інші опубліковані докази. Після збору та аналізу цих доказів було зібрано додаткові докази для заповнення виявлених прогалин. Всім наглядовим органам та фірмам у всіх секторах були надіслані запити про надання доказів; там, де це було можливо, проводилися круглі столи або двосторонні зустрічі для вжиття наступних заходів. Загалом в результаті цього були представлені матеріали від більш ніж 100 організацій з різних секторів, що розглядаються.

Наступний етап включав аналіз даних, наданих заінтересованими сторонами, для встановлення існуючих ризиків, оцінки ймовірності їх реалізації, розуміння їх впливу та оцінки ефективності заходів щодо пом'якшення наслідків. Використовувались дані щодо всіх секторів, видів діяльності або продуктів, щоб оцінити наступні фактори ризику за категоріями вразливості, ймовірності та пом'якшення наслідків. Була використана адаптована модель MoRiLE для визначення рейтингу ризиків відмивання

грошей та фінансування тероризму для кожної області. Модель MoRiLE оцінює невід'ємний ризик на основі вразливостей та ймовірності того, що злочинці або терористи скористаються ними з подальшою оцінкою пом'якшуючих факторів для розрахунку чистого ризику в певній галузі [37].

Враховуючи значною мірою прихований характер відмивання грошей та фінансування тероризму, докази, що використовуються для оцінки цих факторів ризику, ґрунтуються на поєднанні достовірних даних, тематичних досліджень та експертних висновків правоохоронних органів, наглядових органів та осіб, відповідальних за ПВК/ФТ усередині фірм.

Проведені оцінки були ретельно перевірені експертами з відмивання грошей та фінансування тероризму з уряду, правоохоронних органів, наглядових органів та приватного сектору. Таким чином, висновки НОР відбивають колективне розуміння ризиків.

Слід зазначити, що рейтинг ризику є відносною оцінкою, і рейтинг низького ризику означає відсутність ризику всередині галузі. Відмивання грошей і фінансування тероризму, як і раніше, можуть здійснюватися в секторах з низьким рівнем ризику на значному рівні, і всі охоплені сектори або області оцінюються як схильні до певного рівня ризику.

Висновки до розділу 3

Підприємства в Польщі повинні запровадити внутрішні програми відповідності вимогам ПВК для боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Ці програми передбачають впровадження заходів фінансової безпеки для клієнтів за певних обставин і проведення ретельних процедур «Знай свого клієнта» (KYC). Записи про процедури розпізнавання клієнтів повинні зберігатися в установлені терміни, а перевірка клієнтів не повинна обмежуватися початковими транзакціями, а також поширюватися на підозрілі випадки та визначені проміжки часу. У разі виникнення сумнівів слід

підготувати обов'язкові звіти про підозрілу діяльність (SAR) і надати їх Генеральному інспектору фінансової інформації.

Як передбачено польським Законом про боротьбу з відмиванням коштів, уповноважені установи зобов'язані призначити посадову особу вищого керівництва, відповідальну за нагляд за виконанням зобов'язань щодо протидії відмиванню коштів та надання навчальних програм для відповідного персоналу, що включає дотримання вимог щодо протидії відмиванню коштів.

Національна оцінка ризиків Великобританії за 2020 рік підкреслює важливість постійної пильності в боротьбі з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Продовжуючи вживати ефективних заходів і співпрацюючи з міжнародними партнерами, Великобританія працює над захистом своєї фінансової системи від цих загроз і збереження цілісності своєї економіки.

Прихильність Великобританії боротися з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму відображається в її участі в міжнародних зусиллях по боротьбі з цими загрозами. Велика Британія є членом FATF і реалізувала її рекомендації, а також рекомендації ЄС щодо боротьби з відмиванням грошей.

ВИСНОВКИ

З метою забезпечення належного рівня фінансової, а отже, економічної безпеки держава вживає певних заходів впливу у сфері фінансового моніторингу. Зобов'язання країн визначати, оцінювати та розуміти ризики, пов'язані з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму, а також вживати заходів для ефективного пом'якшення ризиків закріплено в 1-й Рекомендації Міжнародної групи з питань боротьби з відмиванням грошей (FATF). Створення ефективної системи оцінки та управління ризиками відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, є спільними зусиллями всіх учасників національної системи протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом. Оцінка не має бути статичною, а, навпаки, змінюватися з часом залежно від нових обставин і загроз. При цьому основним завданням держави в цьому процесі є створення інституційних та правових умов для національної оцінки ризиків та спрощення механізмів обміну інформацією між різними інституціями. Так, національна оцінка ризиків включає збір, обробку та аналіз інформації про результати діяльності органів фінансового нагляду, державних органів, залучених до роботи системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та розповсюдження зброї масового знищення та іншу інформацію, що стосується функціонування цієї системи.

Важливо визнати, що ризик відмивання грошей виходить за рамки традиційних фінансових установ, таких як банки. Численні регуляторні органи зобов'язали різні організації дотримуватись правил боротьби з відмиванням грошей. Ці суб'єкти можуть стати як прямими місцями відмивання грошей, так і посередниками у спробах відмивання грошей організованою злочинністю. Незалежно від їхньої конкретної ролі, ці установи несуть відповідальність за запобігання відмиванню грошей, підбурюванню до таких злочинів і дотримання правил ПВК. Серед цих установ – банки, інвестиційні фірми, постачальники платіжних послуг, аукціонні платформи, страхові компанії, пункти обміну валюти, постачальники віртуальних валют, окремі нотаріуси та

адвокати, агенти з нерухомості, поштові оператори, організації в індустрії азартних ігор і ставок, а також кредитні установи.

Метою національної оцінки ризиків є забезпечення своєчасного та своєчасного виявлення ризиків суб'єктами первинного фінансового моніторингу за результатами ідентифікації, верифікації та вивчення клієнта, а також аналізу послуг та операцій, що здійснюються клієнтом з точки зору їх відповідності наявному фінансовому стану та змісту його діяльності. Ризики визначаються в три етапи: виявлення, аналіз та оцінка. На етапі виявлення необхідно визначити наявність зовнішніх і внутрішніх загроз. Джерелами інформації для виявлення загроз та вразливостей можуть бути, зокрема, типології легалізації (відмивання) злочинних доходів, звіти правоохоронних та судових органів, інформаційно-аналітичні матеріали, а також адміністративні дані від суб'єктів державного фінансового моніторингу та інші органи державної влади, що здійснюють діяльність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, а також наукові організації та об'єднання суб'єктів первинного фінансового спостереження.

Порядок проведення національної оцінки ризиків встановлено в Методиці оцінки ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму в Україні. НОР в Україні має здійснюватися в чотири етапи: попередній етап, виявлення (ідентифікація) ризиків, аналіз, оцінка ризиків та управління ними.

Оцінка ризиків клієнта суб'єктом первинного фінансового моніторингу здійснюється за відповідними критеріями, зокрема типом клієнта, географічним розташуванням країни реєстрації клієнта або установи, через яку він перераховує (отримує). Активи та вид товарів і послуг, отриманих клієнтом від суб'єкта первинного фінансового моніторингу. Державна служба фінансового моніторингу України є відповідальним органом за національну оцінку ризиків. Це означає, що всі координаційні функції щодо проведення національної оцінки ризиків здійснює державний фінансовий моніторингу,

який здійснює роботу зі збору, обробки та узагальнення інформації для проведення такої оцінки. Крім того, Державна служба фінансового моніторингу України відповідає перед Кабінетом Міністрів України за проведення Національної оцінки ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні методи і способи легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму. URL: http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/792/1361363780.pdf.
2. Глущенко О. О., Семененко І. Б. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід: монографія. Київ: УБС НБУ, 2014. 386 с.
3. Дмитренко М. Г. Легалізація кримінальних доходів та фінансування тероризму: сучасні економічні аспекти і вплив на розвиток банків: монографія. Київ: УБС НБУ, 2014 302 с.
4. Дмитров С. О., Меренкова О. В., Медвідь Т. А., Ващенко О. М. Оцінка та управління ризиком використання послуг для легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму в комерційному банку: монографія. Суми: УАБС НБУ, 2010. 114 с.
5. Єгоричева С. Б. Організація фінансового моніторингу в банках: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2014. 292 с.
6. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Київ, 2019. URL: <https://finmonitoring.in.ua/NRA2019.pdf>
7. Звіт про проведення національної оцінки ризиків. Київ, 2016. URL: https://finmonitoring.in.ua/wp-content/uploads/2017/02/zvit_nor.pdf
8. Колодізєв О. М., Плєскун І. В. Фінансовий моніторинг у банках України: сутність і визначення проблем реалізації в сучасних умовах розвитку економіки // Управління розвитком. 2017. № 3-4. С. 24–35.
9. Кузьменко О. В. Доценко Т. В., Скринька Л. О. Роль фінансового моніторингу в сучасній системі забезпечення економічної безпеки національної економіки // Науковий погляд: економіка та управління. 2019. № 3. С. 98-108.

10. Куришко О.О. Національна система фінансового моніторингу в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Куришко Олександр ISSN 1994-1749. 2015. Вип. 2 (32). Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Національний банк України, Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України» ; наук. кер. Леонов С.В. Суми, 2013. 256 с.

11. Методика національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні (оновлена). Київ, 2018. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Download?id=a403b7f4-3b09-4947-ac56-d6a48e190499>.

12. Методика національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні (оновлена 2021 року). URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/%D0%9D%D0%9E%D0%A0/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8/metodyka2021.pdf>

13. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» / Чубенко А.Г., Лошицький М.В., Бичкова С.С., Котляревський Я.В. К.: Ваіте, 2015. 816 с.

14. Новак О.С., Дідківська Н.І. Роль фінансового моніторингу у забезпеченні фінансової безпеки держави. Ефективна економіка № 12. 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5511>

15. Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року. Розпорядження КМУ від 12 травня 2021 р. № 435-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-2021-%D1%80#Text>.

16. Петрук О.М., Смагло О.В. Зарубіжний досвід організації

фінансового моніторингу та перспективи його впровадження в Україні / European cooperation scientific approaches and applied technologies. 2015. № 2 (2). Р. 89-99.

17. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 №601-р «Про реалізацію Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-2017-%D1%80>

18. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового [...] Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20>

19. Про затвердження плану заходів на 2012 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму Постанова Кабінету Міністрів України; Національний банк; План, Заходи від 28.12.2011 № 1379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1379-2011-%D0%BF?lang=uk>.

20. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України. Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 29.07.2015 № 537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF>

21. Про затвердження Порядку проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму і оприлюднення її результатів: постанова КМУ, 16 вересня 2015 р. №717. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248493531>.

22. Про утворення Ради з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюджен [...]. Постанова Кабінету Міністрів України; Склад колегіального органу, Положення, Перелік від 08.09.2016 №

613. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-2016-%D0%BF>

23. Рекомендації FATF міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. Методологія з оцінки технічної відповідності рекомендаціям FATF та ефективності систем протидії відмиванню коштів та боротьби з фінансуванням тероризму. Правила процедури 5-го раунду взаємних оцінок комітетом MONEYVAL. лютий 2023 року. 289 с. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/UKR_Compilation%20book%20June%202023.pdf

24. Ризики використання суб'єктів з непрозорою структурою власності у схемах відмивання кримінальних доходів. Типологічне дослідження державної служби фінансового моніторингу України за 2018 рік. Київ, 2019. 70 с. URL: https://www.sdfm.gov.ua/assets/userfiles/books/Typology_2018_UA.pdf

25. Bank of International Settlements. URL: https://www.bis.org/topic/green_finance/cooperation.htm

26. Committee on the Global Financial System. URL: <https://www.bis.org/cgfs/index.htm>

27. Eide, E. (2000), Economics of criminal behaviour, in B. Bouckaert and G. De Geest (eds), Encyclopedia of Law and Economics, Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing. URL: <http://encyclo.findlaw.com/8100book.pdf>

28. FATF Report | AML and Counter-Terrorist Financing Measures Poland. URL: <https://sanctionsscanner.com/blog/fatf-report-aml-and-counter-terrorist-financing-measures-poland-599>

29. FATF. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html>

30. Gilmour N. Preventing money laundering: a test of situational crime prevention theory. Journal of Money Laundering Control. 2016. Vol. 19. Issue 4. P.

376–396, DOI: 10.1108/ JMLC-10-2015-0045.

31. Guidance on the risk – based approach to combating money laundering and terrorist financing. High level principles and procedures // FATF/OECD. 2007, June. URL: www.fatf-gafi.org

32. International Monetary Fund (IMF) (2001), Financial system abuse, financial crime and money laundering', Background Paper (SM/01/46), February 12, 2001. URL: www.imf.org/external/np/ml/2001/eng/021201.htm

33. Methodology for assessing technical compliance with the FATF Recommendations and the effectiveness of AML/CFT systems. URL: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/methodology/FATF%20Methodology%2022%20Feb%202013.Pdf>.

34. Methodology of National Risk Assessment on Money Laundering and Terrorist Financing in Ukraine. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/NRA/ENG_NRA%20Methodology.pdf

35. National money laundering and terrorist financing risk assessment. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Methodsand Trends/Nationalmoneylaunderingandterroristfinancingriskassessment.html>

36. National money laundering and terrorist financing risk assessments. A quick guide by Kateryna Boguslavska, Project Manager Basel AML Index, Basel Institute on Governance. URL: <https://learn.baselgovernance.org/course/view.php?id=133>

37. National risk assessment of money laundering and terrorist financing 2020. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5fdb34abe90e071be47feb2c/NRA_2020_v1.2_FOR_PUBLICATION.pdf

38. Poland. Fifth Round Mutual Evaluation Report. Executive Summary. URL: <https://rm.coe.int/moneyval-2021-27-summ-poland/1680a58a43>

39. The FATF Recommendations URL: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html>

40. The World Bank Annual Report 2022: Helping Countries Adapt to a Changing World. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/659ec935-da4e-58a4-bec5-deca35992413>

41. UK's Third National Risk Assessment of Money Laundering. URL: <https://sanctions scanner.com/blog/uks-third-national-risk-assessment-of-money-laundering-320>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Результати другого раунду Національної оцінки ризиків [6]

№ з/п	Загроза	Вразливість	Ризик	Чистий рівень ризику	Значення рівня ризику
1	2	3	4	5	6
1	Високий рівень корупції	Сфера державного управління, оборонно-промисловий комплекс	Неефективна боротьба з корупцією	6	Середній
2		Фінансовий сектор, нефінансовий сектор, сфера оподаткування	Ризик фальсифікації рахунків фактур (інвойсів) у зовнішньоекономічній діяльності (ризик іллегальних фінансових відтоків з країни)	9	Високий
3		Фінансовий сектор, стабільність національної валюти, фінансова грамотність населення	Низький рівень довіри до фінансової системи	4	Середній
4	Нестабільна безпекова ситуація в Україні	Активізація сепаратистських рухів, агресивні дії РФ щодо України, незаконний обіг вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових та отруйних речовин	Прояви тероризму та сепаратизму	9	Високий
5		Контрабанда, незаконний обіг зброї, торгівля людьми, фінансові шахрайства	Зростання організованої злочинності	6	Середній
6	Високий рівень офшоризації та тінізації національної економіки	Економіка країни та фінансова система в цілому	Високий обіг готівки	9	Високий
7		Управління державними фінансами, фіскальне адміністрування, приховане безробіття	Тінізація та офшоризація національної економіки	6	Середній
8		Вивід капіталу в «офшори», слабка державна підтримка приватного бізнесу, відсутність сприятливого інвестиційного клімату	Відтік фінансового капіталу з країни	6	Середній
9		Стабільність національної економіки, зайнятість вразливих категорій населення, соціальний захист громадян	Низький рівень доходів населення	9	Високий
10	Використання новітніх технологій для ВК/ФТ	Відсутність законодавства щодо обігу криптовалют в Україні, електронний банкінг, термінали самообслуговування, інтернет-трейдинг на фондовій біржі, надання послуг через інтернет онлайн.	ВК/ФТ через дистанційні послуги або з використанням віртуальних валют	9	Високий
11		Якість представлених ПО обвинувачень, можливість недостатньої обґрунтованості тяжкості вчиненого злочину ВК, невикористання ПО касаційних та апеляційних скарг щодо призначення судами недостатньо високого покарання	Злочини ВК не підлягають ефективним, пропорційним та переконливим санкціям	6	Середній

№ з/п	Загроза	Вразливість	Ризик	Чистий рівень ризику	Значення рівня ризику
1	2	3	4	5	6
12	Недостатнє нормативно-правове забезпечення системи фінансового моніторингу	Державна реєстрація юридичних осіб, проведення СПФМ ідентифікації клієнтів-юридичних осіб, відсутність верифікації інформації про кінцевих бенефіціарних власників юридичних осіб.	Неефективні заходи із встановлення кінцевих бенефіціарних власників (контролерів) і контролю над ними	6	Середній
13		Невиконання СПФМ вимог законодавства у сфері ПВК/ФТ	Неефективні санкції за порушення вимог законодавства у сфері ПВК/ФТ	6	Середній
14		Сектор надання консультаційних послуг при купівлі-продажу нерухомого майна	Відсутність правового регулювання деяких представників ВНУП	6	Середній
15		Імплементация в національне законодавство змін до стандартів ФАТФ, вимог Директив ЄС	Неприведення законодавства в сфері ПВК/ФТ до вимог міжнародних рекомендацій ЄС	2	Низький
16	Недостатній рівень навчання учасників системи ПВК/ФТ	Державний сектор, СПФМ	Недостатній рівень підготовки учасників системи ПВК/ФТ	2	Низький
17	Неефективні розслідування злочинів	Кількість КП, розпочатих за матеріалами Держфінмоніторингу або в яких використовуються матеріали Держфінмоніторингу, факт передачі таких проваджень до суду	Неефективна система розслідування матеріалів ПФР	4	Середній
18		Закриття КП щодо ВК в ході досудового розслідування, можливість низької якості представлених	Неефективне розслідування злочинів ВК	6	Середній
19		Закриття КП щодо ФТ в ході досудового розслідування	Неефективне розслідування злочинів ФТ	6	Середній
20		Кваліфікація злочинів ВК	Неефективне розслідування предикатних до ВК злочинів	6	Середній
21	Здійснення ВК/ФТ через неприбуткові організації	Перенаправлення фінансових потоків, невідповідність діяльності заявленим цілям	Використання неприбуткових організацій з метою ВК/ФТ	6	Середній
22	Вчинення підозрілих ФО за участю ПЕП	Фінансовий сектор, нефінансовий сектор, фондовий ринок, ВНУП	Неналежне виявлення та санкціонування підозрілих фінансових операцій публічних діячів	9	Високий
23	Недостатні регулювання та нагляд за діяльністю СПФМ у сфері ПВК/ФТ	Фінансовий сектор, нефінансовий сектор, фондовий ринок, ВНУП	Ризик використання СПФМ з метою ВК	4	Середній
24		Фінансовий сектор, нефінансовий сектор, фондовий ринок, ВНУП	Ризик використання СПФМ з метою ФТ	4	Середній